

Ruimtelijk Kwaliteitskader

Ruimte voor de Rivierprojecten Deventer

DN Urbland

Ruimtelijk Kwaliteitskader

Ruimte voor de Rivierprojecten Deventer

mei 2007

Inhoudsopgave

Voorwoord	7
1. Inleiding	9
2. Plankader	15
2.1 Beleidskader	15
2.2 Randvoorwaarden	19
2.3 Gevoeligheidsanalyse	20
3. Ruimtelijke kwaliteit	23
3.1 Geschiedenis	23
3.2 Functies	25
3.3 Landschap en beeldkwaliteit	28
3.4 Ontwikkelingen	31
4. Gebiedsvisie	35
4.1 Ambitie	35
4.2 Planconcept	35
5. Samenhang in de Deventer uiterwaarden	39
5.1 Landschap	40
5.2 Natuur	44
5.3 Cultuurhistorie	46
5.4 Recreatie	48
5.5 Vormgeving geulen	52
5.6 Leefbaarheid	53
tabellen basiskwaliteit	54
tabellen extra kwaliteit	60
Bijlagen	65
I Deelnemers workshops	67
II Hydraulische inrichtingsaspecten	68
Literatuur	70
Beeldverantwoording	71
Colofon	73

Voorwoord

De IJssel is een van de dragers van het Overijsselse en Gelderse landschap. In zijn lofzang over de IJssel roemt Jac. P. Thijssen al in het begin van de vorige eeuw de schoonheid van de rivier. In onze tijd wordt de IJssel nog altijd hoog gewaardeerd.

De waarde van de IJssel vormt de basis voor het voorliggende Ruimtelijk Kwaliteitskader (RKK). In het RKK is beschreven welke kwaliteit wij tot stand willen brengen met betrekking tot de voorgenomen maatregelen in het kader van de PKB Ruimte voor de Rivier; het graven van twee geulen in de Deventer uiterwaarden.

Het RKK zet in op een hoge ruimtelijke kwaliteit van de maatregelen, en van de uiterwaarden. Ons streven is dat zorgvuldig te werk wordt gegaan. Bij het opstellen van het RKK is gezocht naar een balans tussen behoud en ontwikkeling. Het adagium is: koesteren wat waardevol is, krachtig inzetten op een samenhangende inrichting en terughoudend zijn met commercialiseren.

De basis voor het RKK is de ambitie van de initiatiefnemers om de ruimtelijke kwaliteit van de Deventer Ruimte voor de Rivierprojecten een gelijkwaardige, complementaire rol in de planvorming te laten vervullen ten opzichte van de veiligheidsdoelstelling uit de PKB Ruimte voor de Rivier. Dit streven komt tot uiting in een zorgvuldige inpassing van de geulen, rekening houdend met bestaande waarden.

Een tweede en minstens zo belangrijke overweging is dat de initiatiefnemers (de provincie Overijssel en de gemeente Deventer) samen met rijk, buurgemeenten, waterschappen en hun achterban, groot belang hechten aan het ontwikkelen van nieuwe waarden. In dat deel van het kwaliteitsspectrum gaat het om het oplossen van bestaande knelpunten en het bieden van ruimte voor plannen en ini-

tiatieven die het gebruik en de inrichting van de uiterwaarden verrijken. Daarbij gaat het om landschapsbeleving, natuur, cultuurhistorie en recreatie, én om een nieuwe relatie van de stad met de rivier.

De initiatiefnemers voor de uiterwaardenvergravingen zijn van mening dat het Ruimtelijk Kwaliteitskader een goede basis vormt om de volgende fasen van de planvorming in te gaan. Zij spreken het vertrouwen uit dat het RKK ertoe zal bijdragen dat de Deventer uiterwaarden worden omgevormd tot een hoogwaardig ingericht gebied, waarin veiligheid en ruimtelijke kwaliteit vanzelfsprekend samen gaan en waar bewoners én bezoekers zeer veel genoeg aan zullen beleven.

Namens de initiatiefnemers van de Ruimte voor de Rivierprojecten Deventer:

Ina Adema, wethouder gemeente Deventer
Piet Jansen, gedeputeerde provincie Overijssel

1. Inleiding

Ruimte voor de Rivier

In het kader van het rijksbeleid Ruimte voor de Rivier worden maatregelen genomen om ervoor te zorgen dat de maatgevende hoogwaterstand (mhw) in onze rivieren verlaagd wordt. In de IJssel bij Deventer, waar de rivier zich een weg baant door een flessenhals, worden op twee plaatsen in de uiterwaarden (neven)geulen¹⁾ gegraven. Deze maatregelen vormen een oplossing voor de benodigde rivierverruiming in dit deel van de IJssel.

De initiatiefnemers voor de inrichtingsplannen zijn de gemeente Deventer voor de maatregel Bolwerksplas – Worp – Ossenwaard (BWO) en de provincie Overijssel voor de maatregel Keizers- en Stobbenwaarden en Olsterwaarden (KSO).

Ruimtelijke kwaliteit

Provincie en gemeente hechten beide groot belang aan een goede ruimtelijke kwaliteit van de geulen. Vanuit de PKB Ruimte voor de Rivier is bekend welke waterstanddaling bereikt moet worden. Ook is bekend welk budget vanuit de PDR, Programmadirectie Ruimte voor de Rivier, beschikbaar is. Minder duidelijk is wat de gewenste ruimtelijke kwaliteit moet zijn en welke kosten hieraan verbonden zijn. In de PKB is rekening gehouden met budget voor ruimtelijke kwaliteit. Mogelijk zullen niet alle deelmaatregelen uit het rijksbudget voor de rivierprojecten gefinancierd kunnen worden en zijn aanvullende fondsen nodig. De hoogte hiervan wordt bepaald door de gewenste ruimtelijke kwaliteit in het gebied.

Opgave

De ontwerp-opgave voor de geulen is het vinden van een goede balans tussen de gewenste ruimtelijke kwaliteit, de beoogde waterstanddaling, het beschikbare budget en het draagvlak voor de ingrepen.

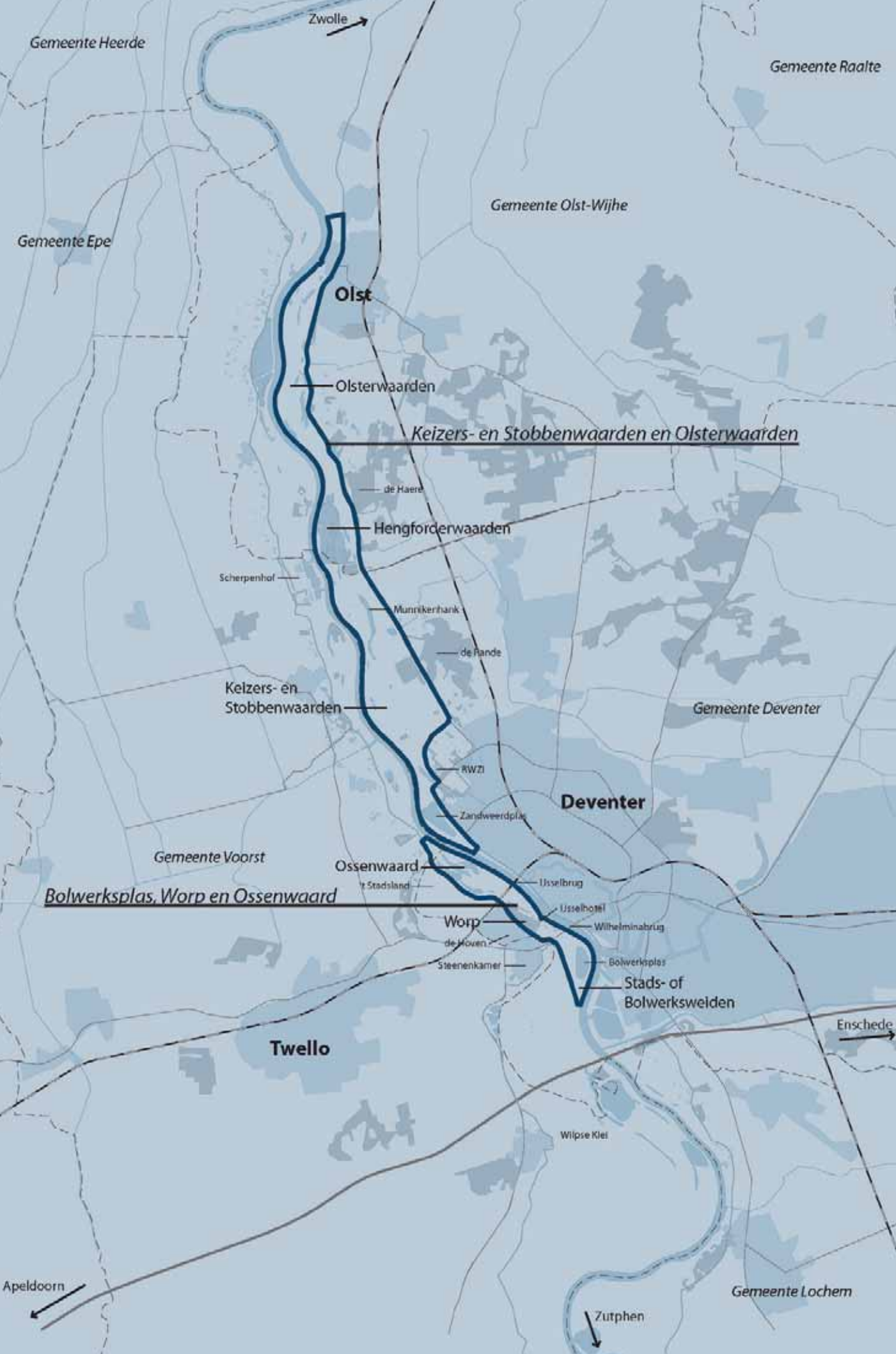
Om de kwaliteitsagenda helder te krijgen hebben de provincie Overijssel en de gemeente Deventer besloten het voorliggende Ruimtelijke Kwaliteitskader (RKK) op te stellen. Het RKK voor de Deventer uiterwaarden is een tussenstap naar de uiteindelijke plannen en projecten in de uiterwaarden. Het RKK sluit aan bij de Handreiking Ruimtelijke Kwaliteit IJssel, waar de ruimtelijke kwaliteit van de gehele IJssel in beschreven is. Het RKK beschrijft de gewenste ruimtelijke kwaliteit in de Deventer uiterwaarden en is daarom specifiek.

Doel

Hoewel de geulen een grote invloed hebben op de verschijningsvorm en het functioneren van de uiterwaarden, is in het proces van totstandkoming van het RKK ook onderkend dat de geulen kansen bieden voor verbetering en vernieuwing, zoals het beter afstemmen van recreatieve functies in de Zandweerd.

Doel van het RKK is om de kwaliteit van de Deventer uiterwaarden per saldo te doen toenemen. Om dat doel te kunnen bereiken zet het RKK in op behoud en, waar mogelijk, versterking van bestaande kwaliteiten, het probeert de negatieve effecten van de geulen zo veel mogelijk te voorkomen en het geeft richting aan het ontwikkelen van nieuwe kwaliteiten. Het gaat vooral om het behouden en versterken van natuur, landschap en cultuurhistorische waarden en om het versterken van de recreatieve betekenis van de Deventer uiterwaarden.

1) In het Ruimtelijk Kwaliteitskader wordt in zijn algemeenheid gesproken over geul(en) of nevengeul(en). De term laat open op welke wijze de geul wordt vorm gegeven. De rivierverruimende maatregel kan op uiteenlopende wijzen ontworpen worden. Bijvoorbeeld als hank of als vlechtend geulensysteem.

overzichtskaart plangebied

Status en werking

Het Ruimtelijk Kwaliteitskader vormt een integraal onderdeel van het Plan van Aanpak voor de plansstudie die wordt opgesteld conform de bestuurlijke overeenkomst met het Rijk. Het RKK wordt formeel vastgesteld door het dagelijks bestuur van de twee initiatiefnemers (GS en B&W) voor de maatregelen en door de stuurgroep Ruimte voor de Rivier Deventer. Naast de initiatiefnemers hebben ook de Programmadirectie Ruimte voor de Rivier, de gemeenten Olst-Wijhe en Voorst, de waterschappen Veluwe en Groot-Salland en de Stichting IJssellandschap zitting in de stuurgroep.

Het RKK omschrijft de gewenste ruimtelijke kwaliteit. Deze vormt het kader waarbinnen de inrichtingsplannen moeten worden opgesteld. Dat wil niet zeggen dat het ontwerp al vast ligt. Diverse vraagstukken, waaronder de vormgeving en inrichting van de geulen, vragen nog om nadere uitwerking en om ontwerpend onderzoek. Om de planmakers op weg te helpen en dit ontwerpwerk doelgericht aan te kunnen pakken, zijn in het RKK mogelijke ontwerpprincipes opgenomen. Daarbij is aansluiting gezocht bij de Handreiking Ruimtelijke Kwaliteit IJssel.

Een belangrijk aspect van het RKK is het formele en kaderstellende karakter. De geformuleerde opgaven voor de gewenste kwaliteit zijn niet vrijblijvend.

Het kaderstellende deel van het Ruimtelijk Kwaliteitskader is beschreven in hoofdstuk vijf en met name in de daarbij gevoegde tabel.

Aanpak

Het RKK is in drie stappen tot stand gekomen:

- eerst is een **gebiedsvisie** opgesteld. De gebiedsvisie is een ruimtelijke synthese van de kernkwaliteiten en belangrijkste beleidslijnen, lokale plannen en initiatieven en de wensen,

inzichten en kansen die betrokkenen hebben geuit ten aanzien van de gewenste ruimtelijke kwaliteit;

- als tweede stap is een **gevoeligheidsanalyse** verricht. Doel hiervan was om inzicht te krijgen in de relatie tussen de hoofdcomponenten van de inrichtingsopgave: waterstanddaling, budget en ruimtelijke kwaliteit. Ook is hiermee inzicht verkregen in de bandbreedte van oplossingen voor de geulinrichting en (on)wenselijkheden die aan het licht kwamen;
- als derde stap zijn **betrokken overheden en instanties** geraadpleegd. Er zijn twee ontwerpatelierijen gehouden en er zijn verschillende terugkoppelingen geweest met het bestuur van provincie en gemeente.

Het RKK is opgesteld onder verantwoording van een kernteam waarin zitting hadden de projectleiders van de beide rivierprojecten en medewerkers van de Dienst Landelijk Gebied Overijssel.

Het RKK is opgesteld door het ontwerpbureau DN Urbland uit Delft.

In de bijlage is een lijst met betrokken personen en instanties opgenomen.

De ruimtelijke kwaliteit die in het ruimtelijke kwaliteitskader behandeld wordt, heeft drie dimensies:

- de **belevingswaarde**; de visuele en ruimtelijke dimensie tot uiting komend in:
 - o openheid en dichtheid van het landschap;
 - o samenhang in groene, blauwe en rode structuren;
 - o herkenbaarheid, bijvoorbeeld door het aanbrengen van verschil tussen de geulinrichting en de IJssel;
 - o culturele rijkdommen, bijvoorbeeld in de vorm van verwijzingen naar de cultuurhistorie in het gebied
- de **gebruikswaarde**; de functionele dimensie tot uiting komend in mogelijkheden voor :
 - o bestaande functies (scheepvaart e.a.);
 - o recreatief gebruik;
 - o natuur (ontwikkeling);
 - o mogelijkheden voor nieuwe stedelijke functies
- de **toekomstwaarde**; de temporele dimensie tot uiting komend in:
 - o beheer en behoud
 - o duurzame constructies en materiaalgebruik (w.o. geulinrichting bij pijlers en Worplantsoen);
 - o robuuste oplossingen (bestand tegen grote waterkrachten en weersinvloeden).

Opzet van het RKK

Het RKK richt zich op de gewenste -bestaande en nieuwe- ruimtelijke kwaliteiten in de Deventer uiterwaarden. Bij de beschrijving van de ruimtelijke kwaliteit is aangesloten bij gangbare definities van ruimtelijke kwaliteit (zie intermezzo). Er is onderscheid gemaakt tussen ontwerpogaven, voor ruimtelijke basiskwaliteit en extra ruimtelijke kwaliteit, mogelijke ontwerpprincipes en aandachtspunten.

Hieronder is de gehanteerde methodiek nader omschreven.

Basiskwaliteit en Extra kwaliteit (wat?)

Voor de vertaling van het hoofddoel van het RKK, per saldo zorgen voor toename van de ruimtelijke kwaliteit van de Deventer uiterwaarden, zijn ontwerpogaven gedefinieerd. De ontwerpogaven hebben betrekking op de relevante thema's: landschap, natuur, cultuurhistorie, vormgeving van de geul, recreatie en leefbaarheid.

De ontwerpogaven voor de ruimtelijke kwaliteit van die thema's zijn onderverdeeld in twee categorieën. Bij de beschrijving van de kwaliteiten vormt de gegevenheid dat een tweetal nevengeulen naast de hoofdgeul (de rivier) wordt gegraven, de referentiesituatie – niet de huidige situatie.

Ten eerste is er de **ruimtelijke basiskwaliteit**. Dit betreft het minimale ambitieniveau voor de ruimtelijke kwaliteit in het gehele plangebied. Aan de hand hiervan moet het doel van het RKK kunnen worden gerealiseerd.

In de basiskwaliteit zijn verankerd:

- de implementatie van het beleidsmatige en wettelijke kader (zoals de PKB Ruimte voor de Rivier en Natura 2000, Flora en Faunawet, Natuurbeschermingswet, VHR, EHS);
- de te behouden en versterken kernkwaliteiten van het gebied;

- de gewenste ruimtelijke en functionele kwaliteitsverbetering;
- de eisen die worden gesteld aan een goede inpassing van de geul.

Ten tweede is sprake van **extra ruimtelijke kwaliteit**. Dit betreft een hoger ambitieniveau voor de ruimtelijke kwaliteit in het plangebied én voor de relatie met de omgeving:

- het gaat om kansen die worden gesignaleerd om de ruimtelijke basiskwaliteit aan te vullen met extra kwaliteitsdragers. Bijvoorbeeld om de landgoederen rond het plangebied uit te breiden of om voorzieningen te creëren voor de watersport en de overrecreatie (winterstalling, stranduitbreiding aan de IJssel);
- Het kan ook gaan om maatregelen die (extra) gevoelig kunnen zijn voor discussie, zoals maatregelen om de slechtere bereikbaarheid van gebiedsdelen als gevolg van de geul te compenseren met behulp van bruggen of dammen. Of om de autobereikbaarheid aan te passen en de parkeerstructuur te wijzigen.

Uitgangspunt is dat het realiseren van de extra ruimtelijke kwaliteit niet ten koste mag gaan van de ruimtelijke basiskwaliteit.

Geul en omgeving (waar?)

De ontwerpogaven zijn gebiedsgebonden. Het gaat om opgaven die ófwel direct of indirect verbonden zijn aan de geul(inpassing), ófwel om opgaven die betrekking hebben op de omgeving.

Ontwerpogaven die zijn gerelateerd aan de geul zijn bijvoorbeeld: de vormgeving van de geul, ontwerpogaven rond de betekenis van de geul voor verschillende functies en de mogelijke aantasting van de natuur en landschappelijke, archeologische en cultuurhistorische waarden.

Ontwerpogaven buiten de geul kunnen zeer verschillend van aard zijn. Het kan gaan om voorstellen voor het verbeteren van bestaande situaties, zoals het verbeteren van de relatie tussen de stad en de IJssel. Om ingrepen in gebieden in de omgeving van de geul of om het vormgeven van aan te vullen programma-elementen. Bijvoorbeeld: uitwerken van delen van het planconcept van de natuurderij in de Keizers- en Stobbenwaarden, natuurontwikkeling of het realiseren van wandelroutes in de uiterwaarden.

Mogelijke ontwerpprincipes (hoe?)

Om de ruimtelijke kwaliteit te kunnen vertalen naar het inrichtingsplan zijn mogelijke **ontwerpprincipes** geformuleerd. Dit zijn voorbeelden van ontwerpogaven die de plannenmakers ter beschikking staan om de gewenste ruimtelijke kwaliteit te realiseren. Voor het definiëren van de gewenste ruimtelijke kwaliteit en ontwerpprincipes is aansluiting gezocht bij de Handreiking Ruimtelijke Kwaliteit IJssel. De Handreiking doet uitspraken over de IJssel als geheel op een hoger schaalniveau. De uitspraken over de ruimtelijke kwaliteit in de Deventer projecten zijn hierdoor globaal. In dit RKK zijn de relevante ontwerpprincipes uit de Handreiking verder uitgewerkt en aangevuld met meer locatiespecifieke ontwerpprincipes.

Aandachtspunten (denk aan!)

Verder zijn **ontwerpaandachtspunten** gedefinieerd. Hiermee zijn de elementen omschreven die nadere aandacht behoeven bij de uitwerking van het ontwerpprincipe. Een voorbeeld is de verruwing die kan optreden als effect van voorstellen voor natuurontwikkeling in (lage delen van) de uiterwaarden. Omdat verruwing ten koste kan gaan van waterstanddaling is dit een belangrijk aandachtspunt voor de uitwerking en afweging van ontwerpvoorstellen. In de planstudie zal hier voldoende rekening mee moeten worden gehouden.

Tabellen

In hoofdstuk 5 zijn de verschillende opgaven voor de gewenste ruimtelijke kwaliteit, en de mogelijke ontwerpprincipes en aandachtspunten beschreven. Naast toelichtende teksten en beelden zijn ze samengevat in **tabellen**.

Leeswijzer

In **hoofdstuk 2** is het kader beschreven: het beleid, het wettelijke kader en de randvoorwaarden van de initiatiefnemers, de provincie Overijssel en de gemeente Deventer. Kaderstellend zijn ook de resultaten van de gevoeligheidsanalyse en met name de technische eisen die de geulen stellen aan de inrichting.

In **hoofdstuk 3** zijn de bestaande kwaliteiten benoemd. Het RKK richt zich ten eerste op behoud en ontwikkeling van de bestaande (kern)kwaliteiten. Daarnaast zijn nieuwe kwaliteiten gedefinieerd. Hiertoe is een gebiedsvisie ontwikkeld die is opgenomen in **hoofdstuk 4**.

In **hoofdstuk 5** is de samenhang tussen de Deventer rivierprojecten beschreven. Dit hoofdstuk vormt het kaderstellende hart van het RKK. Hier zijn de ontwerpogaven opgenomen voor de gewenste ruimtelijke kwaliteit in het plangebied.

De **bijlagen** bevatten een lijst met namen van de deelnemers aan de workshops en een overzicht van de hydraulische inrichtingsaspecten.

In een **los bijgevoegde rapportage** zijn suggesties opgenomen voor nadere uitwerking van de verschillende deelgebieden in de Deventer uiterwaarden.

basiskwaliteit extra kwaliteit	geul	omgeving	mogelijke ontwerpprincipes	ontwerp- aandachtspunten
wat ?				
	waar ?		hoe ?	denk aan !

schema opbouw tabellen ruimtelijke kwaliteit hoofdstuk 5

2. Plankader

De nevengeulen vormen grote ingrepen in de Deventer uiterwaarden. Om de inpassing zorgvuldig te laten plaatsvinden is in de planontwikkeling voorzien in een aanpak, waarin het inrichtingsvraagstuk stapsgewijze wordt ingekaderd.

Richtinggevend is *ten eerste* het wettelijke kader. De voorgestelde maatregelen uit de PKB Ruimte voor de Rivier moeten worden uitgevoerd én afgestemd op de wettelijke kaders en relevante beleidslijnen voor het gebied.

In *de tweede plaats* is van belang dat de geulinrichting rekening houdt met de door initiatiefnemers opgestelde randvoorwaarden. De randvoorwaarden van de provincie Overijssel en de gemeente Deventer zijn opgenomen in het Plan van Aanpak voor de geulinpassing. In het RKK zijn ze samengevat.

En in *de derde plaats* moet rekening worden gehouden met dit, door de stuurgroep, vastgestelde Ruimtelijk Kwaliteitskader. Belangrijke elementen daarin vormen: de ontwerpogaven voor behoud en versterking van bestaande en nieuwe ruimtelijke kwaliteit in de uiterwaarden en de technische eisen die de geul stelt aan de inrichting om naar behoren te functioneren.

Ten vierde zijn er de keuzemogelijkheden voor tracées en de inrichting van de geulen. De omschrijving van de inrichtingsalternatieven en het afwegingsproces om te komen tot een voorkeursalternatief is het onderwerp van de planstudie.

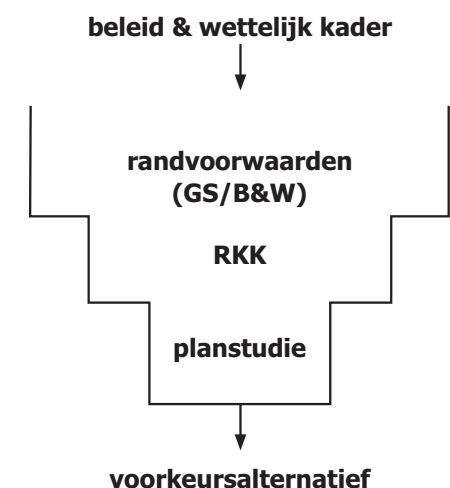
2.1 Beleidskader

Rivierbeleid

De voorgenen maatregelen om het rivierengebied te beschermen tegen extreem hoog water zijn opgenomen in de door de regering vastgestelde PKB Ruimte voor de Rivier.

De geulen bij Deventer zijn maatregelen voor de korte termijn tot 2015. Maatgevend daarvoor is een aanbod van 16.000 m³/s bij Lobith. Zonder rivierverruimende maatregelen bij Deventer zal het waterpeil in de flessenhals bij maatgevende hoogwaterstanden (mhw) stijgen met 50 tot 60 cm. Met de maatregelen zal de stijging beperkt blijven tot circa 35 cm. Dit komt overeen met de huidige situatie.

Voor de lange termijn rekent het rijk erop dat de maatgevende afvoer zal stijgen naar 18.000 m³/s. Het realiseren van een bypass tussen Twello en de Deventer woonwijk De Hoven is dan noodzakelijk. In de planontwikkeling voor de geulen moet rekening worden gehouden met de aansluiting van de bypass.

Ruimtelijke kwaliteit

Nationaal Ruimtelijk Kader

De kwaliteitsdoelstelling uit de PKB Ruimte voor de Rivier is vertaald in het Nationaal Ruimtelijk Kader. De verschillende riviertrajecten zijn in het NRK gekarakteriseerd op basis van hun specifieke kernkwaliteiten en bijbehorende inrichtingsopgaven. Voor de IJssel is de koers uitgezet: 'koesteren en ontwikkelen'.

Handreiking Ruimtelijke Kwaliteit IJssel

De Handreiking Ruimtelijke Kwaliteit IJssel vormt een nadere uitwerking van het Nationaal Ruimtelijk Kader en het Regionaal Ruimtelijk Kader. De Handreiking heeft tot doel om ontwerpuitgangspunten te leveren voor ruimtelijke initiatieven die in en aan het rivierbed worden genomen. In het bijzonder voor de voorgestelde maatregelen in de PKB Ruimte voor de Rivier.

De Handreiking Ruimtelijke Kwaliteit IJssel geeft aanwijzingen voor de wijze waarop de ruimtelijke kwaliteit van het IJssellandschap kan worden versterkt. Het rapport geeft aan wat de unieke kwaliteiten van de IJssel zijn en hoe deze behouden en/of versterkt kunnen worden. Daarbij is ook aangegeven welke kansen nieuwe ontwikkelingen bieden om de identiteit van de IJssel te onderstrepen. In het Ruimtelijke Kwaliteitskader voor de Deventer rivierprojecten zijn de relevante uitgangspunten en ontwerpprincipes uit de Handreiking verder uitgewerkt en aangevuld voor de specifieke lokale opgaven in het plangebied.

Natuurbeleid

Natura 2000 en Kaderrichtlijn Water

De uiterwaarden zijn onderdeel van het Europese Natura 2000-netwerk en worden beschermd op grond van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn (VHR). De VHR vormen belangrijke aandachtspunten bij de uitvoering van de PKB Ruimte voor de

Rivier. Daarnaast is ook de Kaderrichtlijn Water een belangrijk uitgangspunt. De KRW richt zich, evenals Natura 2000, op een goede waterkwaliteit.

In het Strategisch Kader Vogelrichtlijn (VR) en Habitatrichtlijn (HR) is aangegeven hoe strategische keuzes in het kader van Ruimte voor de Rivier zo kunnen worden gemaakt dat de samenhang van het Natura 2000 netwerk versterkt wordt. Door 'slim' te kiezen kunnen veiligheid en natuur samengaan. De afspraken over Natura 2000 houden een aantal verplichtingen in waarmee rekening moet worden gehouden bij de planontwikkeling.

Natuurwinst

De *eerste verplichting* betreft het beschermen en verbeteren van de samenhang in het Natura 2000 netwerk én van de gunstige staat van instandhouding van soorten en habitattypen waarvoor het rivierengebied van belang is.

In het Strategische Kader (VHR) is voor het plangebied een streefbeeld opgesteld met uitgangspunten voor het behouden en versterken van bestaande waarden én voor het realiseren van nieuwe waarden (zie ook hoofdstuk 4 en 5). Per saldo moet winst worden gemaakt voor de natuur in het plangebied.

In het Strategische Kader zijn gebieden geformuleerd waar geen ingrepen mogen plaatsvinden, waar beperkt mogelijkheden zijn en waar wel wat is toegestaan. De Hengforderwaarden en de dijken op de oostoever bij Olst zijn beschermd en worden betiteld als "blijf af"-gebied.

Het gebied vanaf Zutphen tot de grens met de Hengforderwaarden (oostoever) is gekenmerkt als "let op"-gebied. In deze zone moet het totale oppervlak aan foerageergebied van grasetende watervogels behouden blijven. Ingezoomd naar het plangebied betreft

het "let op"-gebied: de Keizers- en Stobbenwaarden. Sleutelfactoren hierbij zijn: rust, openheid, jong en eiwitrijk grasland. In het Natuurgebiedsplan Salland wordt voor de Bolwerksweiden, Ossenwaard en Keizers- en Stobbenwaarden uitgegaan van grootschalige natuur met begrazing. Dit staat mogelijk op gespannen voet met de doelstelling van Natura 2000.

Van belang is verder de provinciale ecologische hoofdstructuur (PEHS) van de provincies Overijssel en Gelderland. Het ruimtelijke beleid voor de PEHS is: handhaven van rust en tegengaan van verstoring en versnippering, door het weren van grootschalige nieuwe ontwikkelingen (woningbouw, industrieterrein, grootschalige recreatiebedrijven, infrastructuur en dergelijke).

Verder dient de samenhang gezien te worden van de natuurwaarden met naastgelegen gebieden (beschermde soorten uitwisseling). De aanwezigheid van beschermde soorten leiden tot concrete maatregelen. In het kader van de Flora en Faunawet vindt nog onderzoek plaats in het gebied waaruit dit kan blijken.

Zorgvuldig afwegen

De *tweede verplichting* die Nederland in Europees verband is aangegaan betreft de verplichting tot zorgvuldig afwegen en beslissen, zoals omschreven in artikel 6 van de Habitatrichtlijn. Deze verplichting houdt in dat in een zo vroeg mogelijk stadium van de besluitvorming de mogelijke effecten op de Natura 2000-waarden in beeld worden gebracht. Dit betekent dat de PKB Ruimte voor de Rivier de maatregelen en hun effecten op de betreffende waarden in beeld moet brengen. Dit stelt eisen aan de milieueffectrapportage (MER).

Informeren en consulteren

Een *derde verplichting* betreft het informeren en

consulteren van de Europese Commissie. Afwegen en beslissen over plannen is in principe een nationale gelegenheid. De verplichting bestaat om Brussel achteraf te informeren over de genomen compenserende maatregelen. In het kader van de PKB Ruimte voor de Rivier is er sprake van prioritaire soorten en habitats. Daarmee is Nederland verplicht om, alvorens definitief te beslissen, de Europese Commissie om een advies te vragen.

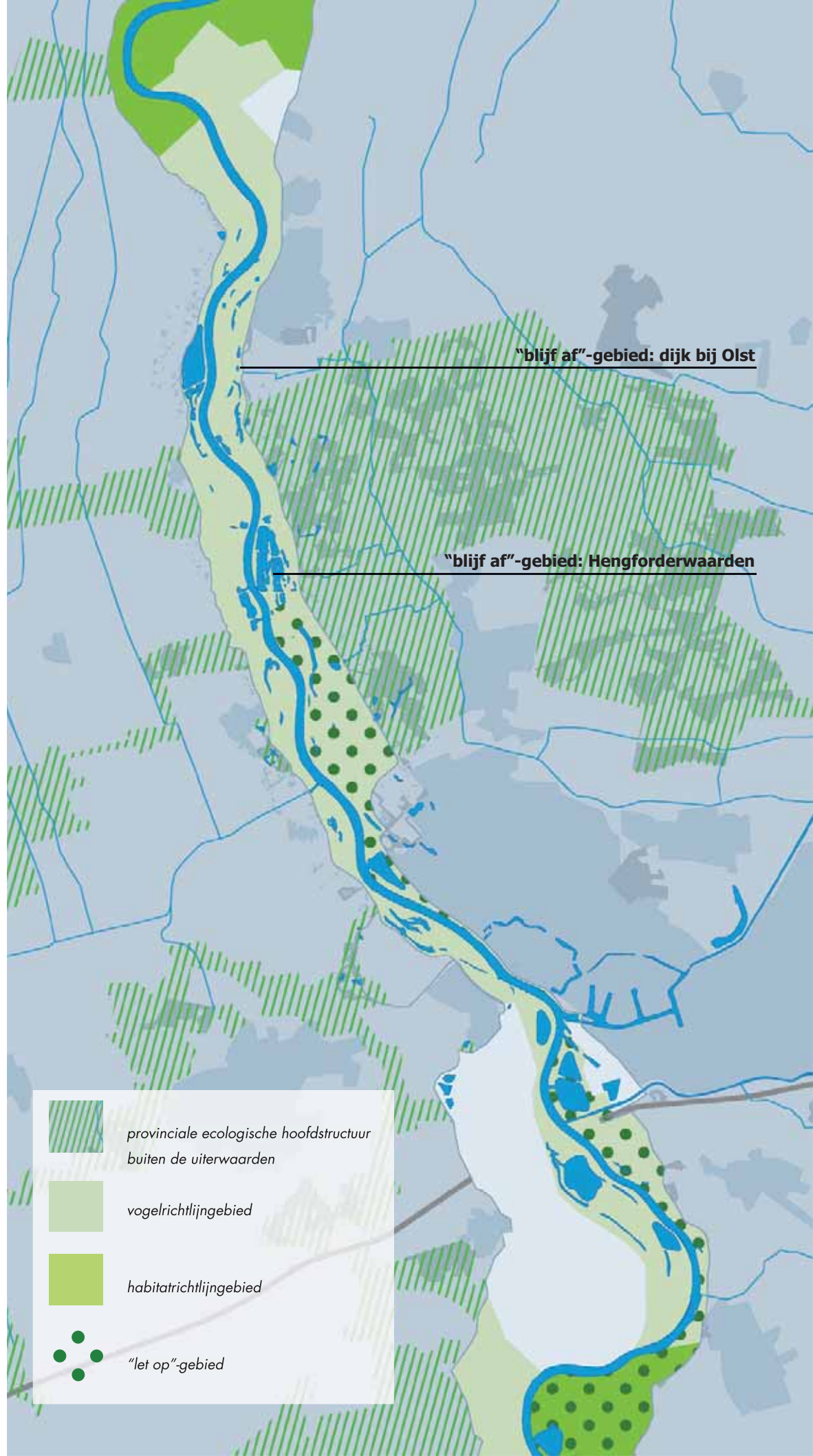
Vergunningenstelsel

De VHR zijn in Nederland geïmplementeerd in de Natuurbeschermingswet 1998. Deze wet kent voor de Natura 2000-gebieden een vergunningenstelsel. Activiteiten en projecten mogen (in principe) alleen plaats vinden indien er geen significante schade aan de beschermde natuurwaarden wordt gedaan. Moeten er toch ingrepen gedaan worden die mogelijk significante schadelijk zijn dan is een vergunning verplicht. Een vergunning wordt alleen gegeven als het zeker is dat er geen significante schade op zal treden. Hier zijn overigens wel uitzonderingen op, wanneer er geen alternatieven zijn en er een dwingende reden van groot openbaar belang gediend wordt. Het is mogelijk dat er in zo'n geval compensatie plaats moet vinden.

Naast het voldoen aan de Natuurbeschermingswet moet ook rekening gehouden worden met de Flora- en Faunawet. Een ontheffing voor de Natuurbeschermingswet betekent niet automatisch een vergunning op grond van de Flora- en faunawet. Bij de uitwerking van de maatregelen op het niveau van inrichtingsplannen moet dus worden getoetst op de bepalingen van de Natuurbeschermingswet 1998 en de Flora- en Faunawet.

Nadere Uitwerking voor het RivierenGebied

Als uitwerking van de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra is in 1991 voor het rivierengebied de

Nadere Uitwerking voor het RivierenGebied (NURG) vastgesteld. De doelstelling van het NURG-programma is het realiseren van circa 7.000 hectare nieuwe natuur in de uiterwaarden van de Rijntakken en het bedijkte deel van de Maas. Conform het kabinetsbesluit Anders omgaan met water zullen de NURG-projecten parallel aan de PKB Ruimte voor de Rivier worden voortgezet, zij het passend binnen de doelstellingen van Ruimte voor de Rivier.

De Bolwerksplas en de Keizers- en Stobbenwaarden zijn onderdeel van het NURG-programma. De status en relatie met de PKB Ruimte voor de Rivier en Natura 2000 moeten nadere invulling krijgen in de planstudiefase.

Cultuurhistorie

Verdrag van Malta

Het Verdrag van Malta is richtinggevend voor de wijze waarop archeologie en cultuurhistorie worden meegewogen in de planontwikkeling. Het verdrag regelt de bescherming van archeologisch erfgoed in de bodem, de inpassing ervan in de ruimtelijke ontwikkeling en de financiering van opgravingen: de veroorzaker betaalt. Nederland heeft dit verdrag ondertekend en goedgekeurd.

Het belangrijkste doel van het verdrag is behoud van het erfgoed in de bodem. Om te weten te komen welke archeologische waarden verstoord dreigen te

worden, is vooronderzoek nodig. Voor ruimtelijke ordeningsplannen, zoals de nevengeulen, die het bodemarchief bedreigen moeten Rijk, provincies en gemeenten (laten) bepalen welke archeologische waarden in het geding zijn. Hiertoe wordt op het ogenblik bureauonderzoek verricht. De uitkomsten van dat onderzoek bepalen de verdere gang van zaken.

Belvédère

De nota Belvédère van de ministeries van VROM, OCW, LNV en V&W bepleit een respectvolle omgang met cultuurhistorische waarden bij ruimtelijke ontwikkelingen. In deze ontwikkelingsgerichte beleidsstrategie vormen cultuurhistorie en identiteit het uitgangspunt en inspiratiebron voor ruimtelijke planprocessen, met als doel de kwaliteit van de leefomgeving te versterken en gelijktijdig cultureel erfgoed te behouden.

Beschermd Stadsgezicht

Het stadsgezicht van Deventer is door het rijk (Monumentenwet 1998) en de gemeente beschermd vanwege haar historische, stedenbouwkundige en architectuur-historische waarden. Het gaat niet alleen om monumenten, maar om het totaalbeeld. Het gaat vooral om het patroon van bebouwde en onbebouwde ruimten, de bouwvormen, de samenhang in het gebruik van de gronden en opstallen.

Het beschermd stadsgezicht beoogt dat er een bewuste afweging moet plaatsvinden bij de verdere

planvorming en dat de monumentale, architectuur-historische en stedenbouwkundige aspecten hierin worden meegenomen.

Het deel van de nevengeul dat in het Beschermd Stadsgezicht van Deventer is geprojecteerd, is vergunningplichtig inzake de Monumentenwet 1998. Een beschermd stadsgezicht is ex art. 1 een monument. Bij verandering is ex art. 11 een vergunning nodig.

De aanwijzing als beschermd stadsgezicht is in Deventer via ex art. 36 MW 1988 geregeld in het beschermde bestemmingsplan IJsselzone Binnenstad 1996. De plaats van de nevengeul is daar bestemd deels als agrarisch gebied met natuurfunctie, en deels als openbaar groen en recreatie.

De procedure die gevolgd moet worden is een artikel 19-procedure om het bestemmingsplan te wijzigen, waarvan adviezen van de Rijksdienst (RACM) en van de provincie een onderdeel zijn. Dit is een openbare procedure, waarbij ook de burgers betrokken zijn. De proceduredtijd wordt geschat op twee jaar. Als het park wordt doorgraven moet men ook rekening houden met een monumentenvergunning van de gemeente, omdat het park een gemeentelijk monument is.

2.2 Randvoorwaarden

Randvoorwaarden provincie Overijssel

De provincie is trekker van het project Keizers- en Stobbenwaarden en Olsterwaarden. De planstudie voor dit rivierproject wil de provincie in samenhang met de maatregel voor de Bolwerksplas, Worp en Ossenwaard opstellen.

Belangrijke voorwaarden voor de provincie zijn de realisatie van het Natuurgebiedsplan Salland en de Natura 2000 doelstelling. De provincie is gebaat bij verdere natuurontwikkeling van de Hengforderwaarden en realisatie van nieuwe natuur. Naast deze specifieke doelstellingen voor natuur moeten de landschappelijke relaties tussen binnendijkse en buitendijkse gebied versterkt worden. Dit is in lijn met de visie van Stichting IJssellandschap met betrekking tot het landgoed Keizersrande en een natuurderij. Ten aanzien van de landbouw/beheer wil de provincie mogelijkheden van agrarisch natuurbeheer bevorderen.

De provincie wil de natuurlijke en landschappelijke herkenbaarheid van het rivierbed versterken. Verder moet de stad-landzone ten behoeve van recreatieve uitlopmogelijkheden verbeterd worden. Bovendien moeten er meer mogelijkheden komen voor recreatief medegebruik, aansluitend op een aantrekkelijk stelsel van wandelroutes tussen de stedelijke rand en de uiterwaarden.

Randvoorwaarden gemeente Deventer

De gemeente Deventer is trekker van het project Bolwerksplas, Worp en Ossenwaard en wil de planstudie, evenals de provincie, in samenhang ontwikkelen met het andere rivierproject. Het voordeel hiervan is om, naast de hydraulische samenhang, een integraal ontwikkelprogramma op te stellen en te realiseren (gebiedsontwikkeling). De gemeente heeft de wens geuit om bestaande initiatieven, wensen en budgetten (publiek en privaat) in beide projectgebieden te koppelen. Dit kan bijdragen aan

draagvlak voor de inrichting van de geulen, ook onder de bevolking. De gemeente is bereid om, eventueel samen met derde partijen, geld beschikbaar te stellen voor de uitvoering van wensen en bestaande plannen in samenhang met de Ruimte voor de Riviermaatregelen.

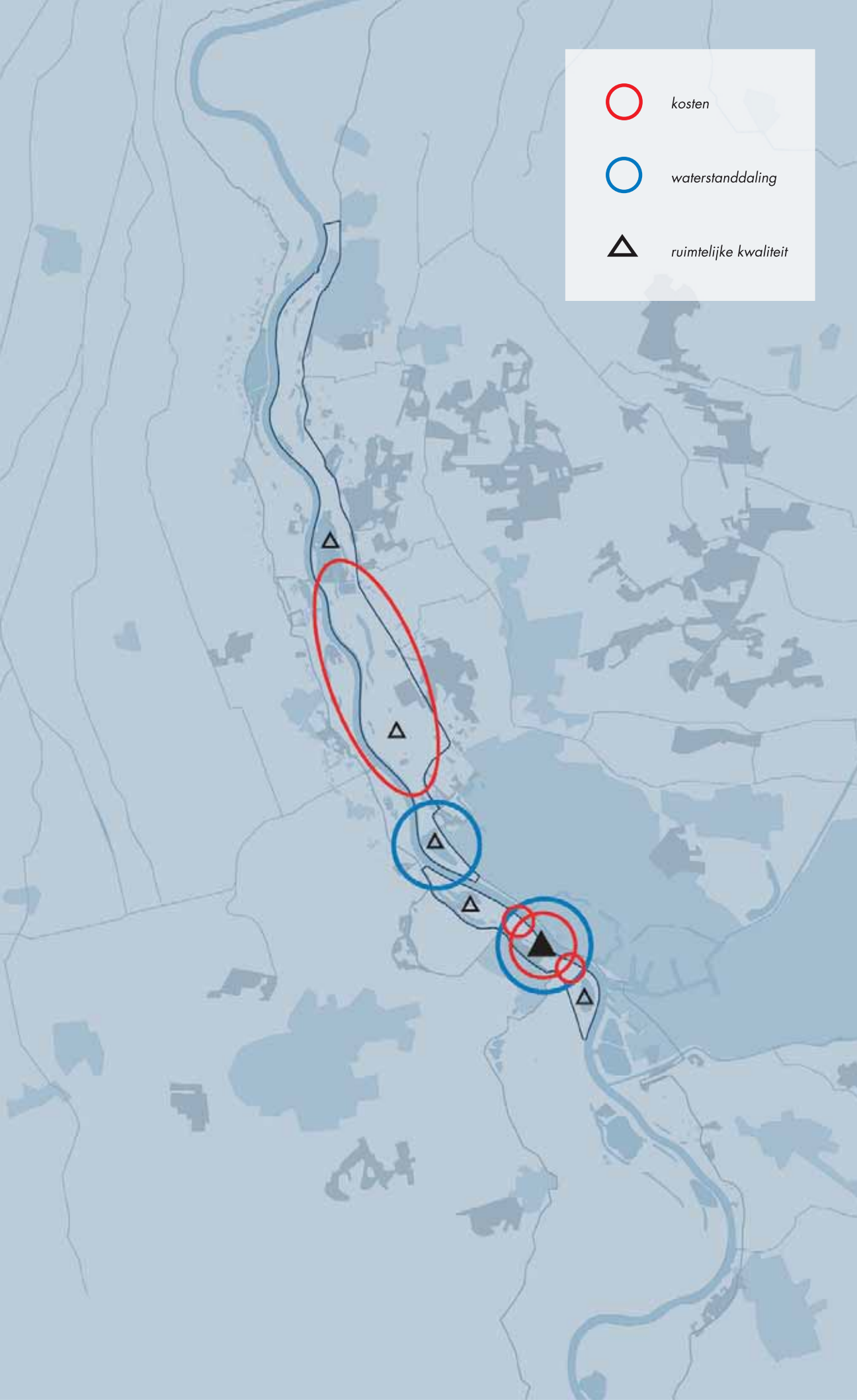
De gemeente ziet grote kansen voor vernieuwing van het riviergebied, voor het verbeteren van de veiligheid én het realiseren van meerwaarden. Voor de ruimtelijke kwaliteit stelt de gemeente de volgende randvoorwaarden: damwanden in het beschermde stadsgezicht moeten worden vermeden, bomen in het Worpplantsoen worden indien mogelijk ontzien. Het gerenoveerde Worpplantsoen, het IJsselhotel en de camping moeten worden geïntegreerd in het ontwerp en nieuwe kunstwerken moeten een hoogwaardige kwaliteit hebben. Van belang voor de gemeente zijn verder: goede toegankelijkheid en bereikbaarheid van delen van het plangebied

(beheer, recreatie) en voorkomen van beeldconcurrentie tussen rivier en geul. Voorzieningen als een passantenhaven, een vernieuwde veerstoep en terrassen bij het IJsselhotel moeten worden meegenomen in het ontwerp.

Naast deze randvoorwaarden ziet de gemeente mogelijkheden om het gehele gebied te verbeteren. Specifiek worden in de gemeentelijke randvoorwaarden genoemd: het realiseren van samenhang tussen Worpplantsoen en Melksterweide en integrale kwaliteitverbetering van het Worpfront. Verder ziet de gemeente mogelijkheden om het gehele gebouwenensemble in de Worp te verbeteren en de recreatieve voorzieningen uit te breiden in combinatie met de rivierverruiming. Een goede zoning tussen verschillende functies, tussen open en dichte delen en tussen droog en nat kan het gehele gebied verbeteren.

wethouder I. Adema, staatssecretaris M. Schulz, en gedeputeerde P. Jansen tijdens de ondertekening van de bestuursovereenkomst voor de beide Deventer rivierprojecten

gevoeligheden

2.3 Gevoeligheidsanalyse

Voor het Ruimtelijke Kwaliteitskader is een gevoeligheidsanalyse verricht tussen de hoofdcomponenten van de inrichtingsopgave: de ruimtelijke kwaliteit en het draagvlak, de waterstanddaling (mhw) en de kosten. Daartoe is een verkenning verricht van een aantal mogelijke, indicatieve geulvarianten. De uitkomsten van de gevoeligheidsanalyse zijn hieronder samengevat.

In bijlage II is een samenvatting opgenomen van de hydraulische eisen en factoren die van invloed zijn op het ontwerp en de inrichting.

Ruimtelijke kwaliteit en draagvlak

De geul kan een functie hebben om kwaliteit aan het gebied toe te voegen. De grootste winst kan worden geboekt in de Bolwerksweide (verbeteren landschappelijke kwaliteit), Ossenwaard (betere inpassing bestaande geulen en waterpartijen, versterking natuurwaarden en het verbeteren van de recreatieve betekenis), de Zandweerd (uitbreiding plas, oplossen recreatieve knelpunten), de Keizers- en Stobbenwaard (versterken ecologische betekenis, contrast en samenhang tussen lage en hoge deel van deze uiterwaarden) en de Hengforderwaarden (verbeteren aquatische kwaliteit).

De grootste gevoeligheid, qua ruimtelijke kwaliteit en qua draagvlak, ligt zonder twijfel bij de Worp. De passage van de geul voor het IJsselhotel langs luistert heel nauw. Bij ontstentenis van een zorgvuldige inpassing kan veel kwaliteit verloren gaan (damwanden, beeldconcurrentie tussen geul en IJssel e.d.). Hier ligt een grote uitdaging op het vlak van vormgeving, landschappelijke inpassing en civiele techniek. Deze opgave vraagt bij uitstek om een geïntegreerde aanpak waarbij afwisselend getekend en gerekend wordt (ruimtelijke kwaliteit, mhw en €).

schema gevoeligheidsanalyse

Waterstanddaling (mhw)

De beide rivierprojecten moeten samen zorgen voor 27 cm waterstanddaling: 17 cm in het project Bolwerksplas, Worp en Ossenwaard, en 10 cm in het project Keizers-, Stobbenwaarden en Olsterwaarden. De projecten moeten ruimtelijk in samenhang maar hydraulisch los van elkaar worden beschouwd. De taakstellingen zijn niet uitwisselbaar.

De grootste knelpunten en gevoeligheden zijn waargenomen bij de volgende punten: de gehele Worp en in het bijzonder de passage bij het IJsselhotel (1e deel flessenhals), de bruggen in verband met de weerstand van de brugpijlers en de Zandweerdplas (2e deel flessenhals). Voor het laatste knelpunt is bekeken of een alternatief mogelijk is in de vorm van een geul met een instroomopening verder benedenstrooms in het begin van de Keizers- en Stobbenwaarden. Uit de hydraulische verkenningen komt naar voren dat dat niet mogelijk is. De taakstelling voor dit project kan dan niet worden gehaald.

Kosten (€)

Bij de kosten is de PRI-raming (Project Raming Infrastructuur) uit de PKB Ruimte voor de Rivier als referentie genomen. Met name de factor grondverzet is als variabele meegenomen bij de gevoeligheidsanalyse omdat de grootste kosten hierdoor worden veroorzaakt (geul graven en maaiveldverlaging). In het project Keizers-, Stobbenwaarden en Olsterwaarden vormt deze activiteit in absolute zin de grootste kostenpost. Efficiënt grondverzet kan een beperkende invloed hebben op deze kosten.

Verder zitten de kosten in de grote civieltechnische werken voor de inpassing van de geul. Deze kosten worden vooral gemaakt in het project Bolwerksplas, Worp en Ossenwaard. Het gaat om de bescherming van de geulpassage bij het IJsselhotel en van de beide bruggen.

De kosten bij het IJsselhotel worden voor een groot deel veroorzaakt door de beperkte ruimte tussen het hotel en de rivier. De geul die elders ca 80 tot 100 meter breed kan zijn, vernauwt zich voor het

hotel tot 50 - 60 meter. Om toch voldoende effect op de waterstanden te bereiken wordt de geul vrij diep aangelegd met steile oevers. Deze oevers moeten worden beschermd met (dure) kademuren en damwanden.

De kosten van de brugpijlers worden gegenereerd door mogelijke aantasting van de fundering en verlies aan stabiliteit van de brugpijlers als gevolg van de vergraving en de optredende waterkrachten. Om zulke destabiliserende effecten te vermijden moeten de pijlers worden beschermd.

3. Ruimtelijke kwaliteit

3.1 Geschiedenis

IJssel

De IJssel kent een grillige geschiedenis. De rivier heeft in het verleden verschillende verbindingen gehad met de Rijn. In een bepaalde periode zocht de Rijn zijn weg steeds meer in westelijke richting en kreeg de IJssel minder water te verwerken. Uiteindelijk kwam de IJssel in zijn geheel los te liggen van de Rijn en werd de rivier gevoed door ondermeer de Oude IJssel en een voorganger van de Berkel. Door veranderingen in het klimaat kwamen piekafvoeren minder vaak voor. De IJssel veranderde van een snelstromende, vlechtende rivier in een veel rustigere, meanderende rivier.

Bedijking

In de Middeleeuwen werden grote delen van het omliggende land van Deventer ontgonnen. De afwatering van natte gebieden werd verbeterd en bossen, die het water van nature vasthielden, verdwenen. Vanaf de 12e eeuw werd er gestart met de bedijking van delen van de IJssel om het land te beschermen tegen het water. Door deze ingrepen versnelde de afvoer van water naar de rivieren en kwam het rivierbed vast te liggen. Na 1600 was er door verzanding sprake van een daling van het debiet in de IJssel.

Oeververbindingen

Deventer lag aan een doorwaadbare plaats in de IJssel. Bij hoogwater werd de oversteek verzorgd door veerschippers. In de late Middeleeuwen wens- te men een vaste oeververbinding. In 1483 werden de oevers verbonden door een paalbrug, ter hoogte van de huidige Graaf van Burenstraat. Rond 1600 kreeg Deventer tussen de Duimpoort en de Vispoort een schipbrug.

In 1927 werd besloten om ter hoogte van de Oude Haven een nieuwe en vaste verkeersbrug over de IJssel te leggen, de huidige Wilhelminabrug. Naast deze verkeersbrug werd in 1887 ten noorden van

de stad een spoorbrug aangelegd. Ten zuiden van de stad is er nog een brug voor de A1.

Naast deze bruggen zijn twee veerponten actief: Deventer - De Worp en Olst - Welsum.

Normalisering en dijkverlegging

Vanaf eind 19e eeuw zijn ten behoeve van de scheepvaart aanpassingen verricht aan de rivierloop. Bochten zijn afgesneden en door de aanleg van kribben is de loop van de rivier vastgelegd en blijft de geul op diepte.

De waterkeringen bij Deventer zijn door stadsuitbouw verlegd in de richting van de rivier. Recent nog heeft dit plaatsgevonden bij de Ossenwaard. Na de overstromingen van de grote rivieren in 1993 en 1995 is de kade achterlangs de Worp verzaamd tot een volwaardige dijk. Daarbij is de Ossenwaard opnieuw ingericht en zijn de uiterwaarden Stadsland onttrokken aan het rivierregime.

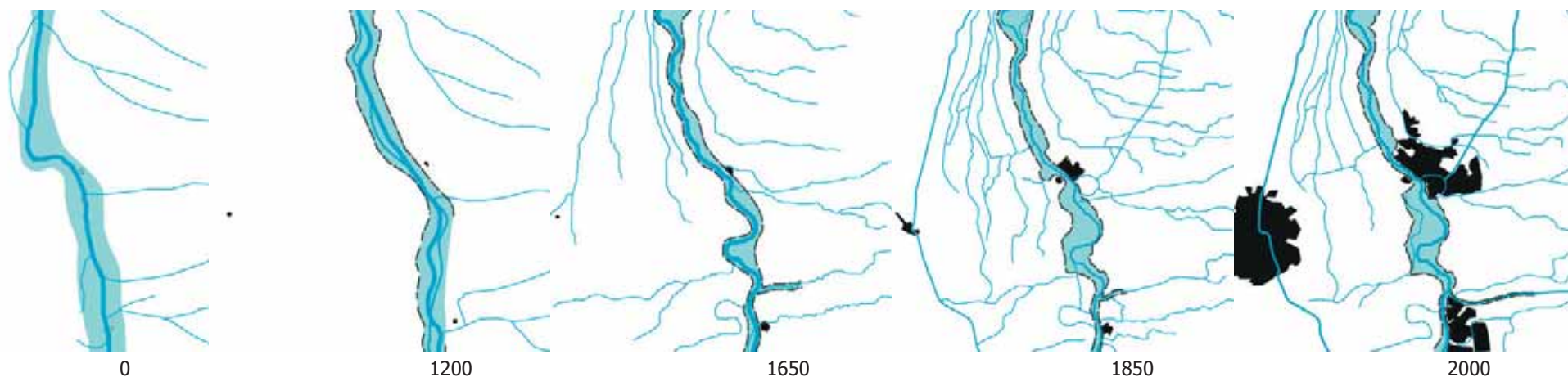
Gevolg is dat de ruimte voor waterberging steeds kleiner is geworden terwijl de vraag naar berging en afvoer alleen maar toeneemt.

Uiterwaarden

Tijdens de economische bloei van de Hanze werd er in de uiterwaarden bij Deventer klei afgeticheld en in nabijgelegen steenfabrieken gebakken tot bakstenen. De bakstenen werden gebruikt voor het opbouwen van de stad en als exportproduct.

Klei- en zandwinning

In het plangebied is klei en zand gewonnen. Tijdens de economische bloei van de Hanze werd er in de uiterwaarden bij Deventer klei afgeticheld en in nabijgelegen steenfabrieken gebakken tot bakstenen. De bakstenen werden gebruikt voor het opbouwen van de stad en als exportproduct.

ontwikkeling van het stroomgebied van de IJssel

In de 20e eeuw is vooral veel zand gewonnen, onder andere voor de aanleg van infrastructuur (A1). De zandwinputten in het plangebied bevinden zich in de Bolwerksweide en in het gebied de Zandweerd. De Bolwerksplas wordt gebruikt als viswater en heeft een functie voor de natuur. De Zandweerdplas heeft een functie voor de watersport, zwemmen en vissen. In de nabijheid van het plangebied bevinden zich de Veenoordkolken en de Staderplas bij Olst. Ook deze plassen zijn ontstaan door zandwinning.

IJssellinie

Tussen Deventer en Olst, ter hoogte van het Landgoed De Haere zijn nog restanten van de IJssellinie aanwezig. Deze verdedigingslinie werd in het begin van de vijftiger jaren aangelegd om weerstand te kunnen bieden tegen mogelijke Russische aanvalen. Zo wilde men delen ter weerszijden van de IJssel onder water zetten om een snelle verovering van West-Nederland te voorkomen.

De IJssel zou in geval van nood worden afgedamd met enorme caissons, waarna het water zich via inlaatsuizen in de dijk een weg moest zoeken over een brede strook langs beide rivieroeveren. Ongeveer honderd meter ten noorden van de afslag naar De Haere is een dergelijke inlaat aanwezig.

Naar aanleiding van de aanleg van een fietspad tussen Olst en Deventer, is een van de inlaatwerken van de voormalige linie weer in ere hersteld. Stichting de IJssellinie heeft tot doel deze verdedigings-

werken te herstellen, te beheren en in stand te houden. De planstudie kan hierop inspelen. Daarvoor is nader onderzoek naar de restanten van de IJssel-linie noodzakelijk. Ook kan aansluiting worden gezocht met initiatieven die al worden ontplooid rond behoud van de linie.

Deventer Hanzestad

Deventer is ontstaan aan de IJssel op drie rivierduinen. Deze hoge en droge plekken vormden een natuurlijke aanlegplaats en zorgden voor bescherming tegen het water. Een karrenspoor van het Frankische westen naar het Saksische oosten kruiste de IJssel bij Deventer.

In de Middeleeuwen was Deventer een rijke Hanzestad met veel macht. De Hanze was een middeleeuws handelsverbond ontstaan vanuit samenwerking met Noordduitse kooplieden. Tijdens de hoogtijdagen waren ruim 200 steden lid met verbindingen tot in Portugal en Italië.

Sporen in de vorm van monumenten, koopmanshuizen, straten, gevels en pleinen zijn in Deventer nog ruimschoots aanwezig. In 1980 werd de Hanzeliga nieuw leven ingeblazen door culturele uitwisselingen: de jaarlijkse internationale Hanzedagen.

Stadsfront

De geschiedenis van Deventer en de relatie met de IJssel is afleesbaar aan beide oevers. Aan het stadsfront verwijzen kades, restanten van bolwer-

ken en muren, en stadshuizen naar momenten in de tijd en naar de vernieuwing die in latere eeuwen heeft plaatsgevonden.

In de Worp zijn er resten van reliëf, zoals een voormalige geul (de hank) en een voormalige krib, de terp van het IJsselhotel, (restanten van) het vroegere openluchtzwembad en de schipbrug. Daarnaast zijn er waarschijnlijk meerdere elementen die wel globaal bekend zijn maar nog niet letterlijk in kaart zijn gebracht of onderzocht.

stuw bij Driel

3.2 Functies

Veiligheid en scheepvaart

Voorop staat de functie van de rivier en het winterbed voor het garanderen van de veiligheid. Ongehinderde afvoer van het regenwater en smeltwater afkomstig uit de buurlanden is nodig om 'droge voeten' te kunnen houden en het gevaar van overstroming te pareren. De rivierverruimende maatregelen zijn primair bedoeld om de verwachte en berekende extra piekafvoeren door de rivier te leiden.

De IJssel is een hoofdvaarroute, een zogenoemde klasse 4 rivier. Dat wil zeggen dat de bevaarbaarheid voor de beroepsvaart hoofddoel is. Hinder voor de scheepvaart ten gevolge van de rivierverruimende maatregelen moet absoluut worden voorkomen. De vaargeul moet geschikt blijven voor tweerichtingsverkeer. Naast de bevaarbaarheid moet de vaargeul visueel zichtbaar zijn; en moet het onderwaterprofiel herkenbaar blijven.

Rivierbeheer

De IJssel is van levensbelang voor de nationale waterhuishouding, vanwege de 'feederfunctie' voor het IJsselmeer. Die functie is bereikt met de bouw van een stuw in de Nederrijn bij Driel (opgeleverd in 1970). Door het stuwprogramma bij Driel zijn de Rijnafoeren in de jaren '70 langdurig gemiddeld tot laag gebleven. De afvoerhoeveelheden door de IJssel, en daarmee de waterstanden in de rivier,

zijn hierdoor stabiel gebleven. Door de verbeterde bevaarbaarheid is de gemotoriseerde scheepvaart op de rivier sindsdien aanzienlijk toegenomen. Dit heeft geleid tot extra zuiging en golfslag in de kleine kribvakken langs de vaargeul met als gevolg een versterkte oevererosie. In een kort tijdsbestek is de IJssel toen voorzien van stenen oevers. Zo werd erosie, en dus landverlies van de eigenaren van gronden in de uiterwaarden, voorkomen.

Hoge en lage waters

Het is de verwachting dat de komende eeuw ten gevolge van klimaatverandering opnieuw wijzigingen in het rivierregime zullen plaatsvinden. Naast extreem hoge waters zullen ook extreme laagwaters voorkomen, mede doordat de Rijn van een gletsjerrivier zal transformeren naar een regenrivier. Dit heeft naast gevolgen voor de bevaarbaarheid ook invloed op de ecologische en de landschappelijke kwaliteit.

paarden in de Ossenwaard

kolgans

aalscholverkolonie in het natuurgebied Hengforderwaarden

Natuur

Het plangebied heeft belangrijke natuurwaarden in de vorm van stroomdalgraslanden, ooibossen en rietmoeras. Ook vormen de uiterwaarden een belangrijk biotoop voor verschillende vogelsoorten. Een groot gedeelte van de betreffende uiterwaarden is om de volgende redenen aangewezen als vogelrichtlijngebied:

- het vóórkomen of de aanwezigheid van drempeleloversrijdende aantallen van bijzondere vogelsoorten (de kleine zwaan, kolgans, slobbeend, meerkoet en grutto) die het gebied benutten als overwinteringgebied en/ of rustplaats;
- de IJssel behoort tot één van de vijf belangrijkste broedgebieden dan wel pleisterplaatsen voor wilde zwaan, kwartelkoning, reuzenster en ijsvogel;
- het belang voor een aantal andere vogelsoorten die er in belangrijke aantallen voorkomen: kleine zilvereiger, lepelaar, nonnetje, slechtvalk, visarend;

- andere trekkende vogelsoorten waarvoor het gebied van betekenis is als broedgebied, rustgebied, overwinteringgebied en/of rustplaats: fuut, aalscholver, grauwe gans, krakeend, pijlstaart, wilde eend, wintertaling, tafeleend, kuifeend, grote zaagbek, scholekster, kievit, wulp, tureluur.

In het plangebied zijn in het verleden enkele beschermde flora- en faunasoorten waargenomen, zoals een bever en de Engelse Alant. Op dit ogenblik zijn er nog geen actuele gegevens voorhanden omtrent het voorkomen van beschermde soorten. Nader onderzoek naar het voorkomen van beschermde flora en fauna kan consequenties hebben voor het ruimtelijk kader. Het onderzoek naar de aanwezige natuurwaarden in het gebied gaat dit jaar van start.

Engelse Alant

strandgebruik langs de IJssel

de Badkuiprace

barbecueën in het Worpplantsoen

Recreatie

Op de scheidslijn van water en land spelen zich verschillende recreatieve activiteiten af. Het gebruik en de beleving van de IJsseloeveren en dijken varieert van wandelen en fietsen, strandgebruik, kijken naar schepen, aanmeren en monstern van passagiersschepen, evenementen (boekenmarkt, badkuiprace), natuurbeleving, horecabezoek, parkactiviteiten en gebruik van het veerpontje.

De IJssel is nog steeds van betekenis voor beroepsvaart. In toenemende mate vervult de IJssel ook een functie voor recreatievaart. Een afwisselend landschap en historische steden zijn belangrijke trekken. Voorzieningen voor de watersport bij Deventer zijn onder andere: de jachthaven en de roeivereniging bij de Zandweerd. Een andere positie van de jachthaven is zeer gewenst ter verbetering van de huidige conflicterende situaties tussen verschillende water(sport)functies.

Bij het stadsfront zijn meerdere aanlegmogelijkheden voor de beroepsvaart en de recreatievaart. De kaderegeling geeft sturing aan het afmeren en aanleggen van de verschillende scheepstypen. De salonboten meren deels af voor het Worpplantsoen.

Dit verstoort de beeldkwaliteit van het gebied. In het masterplan IJsselfront zijn alternatieve locaties voor deze functie aangegeven.

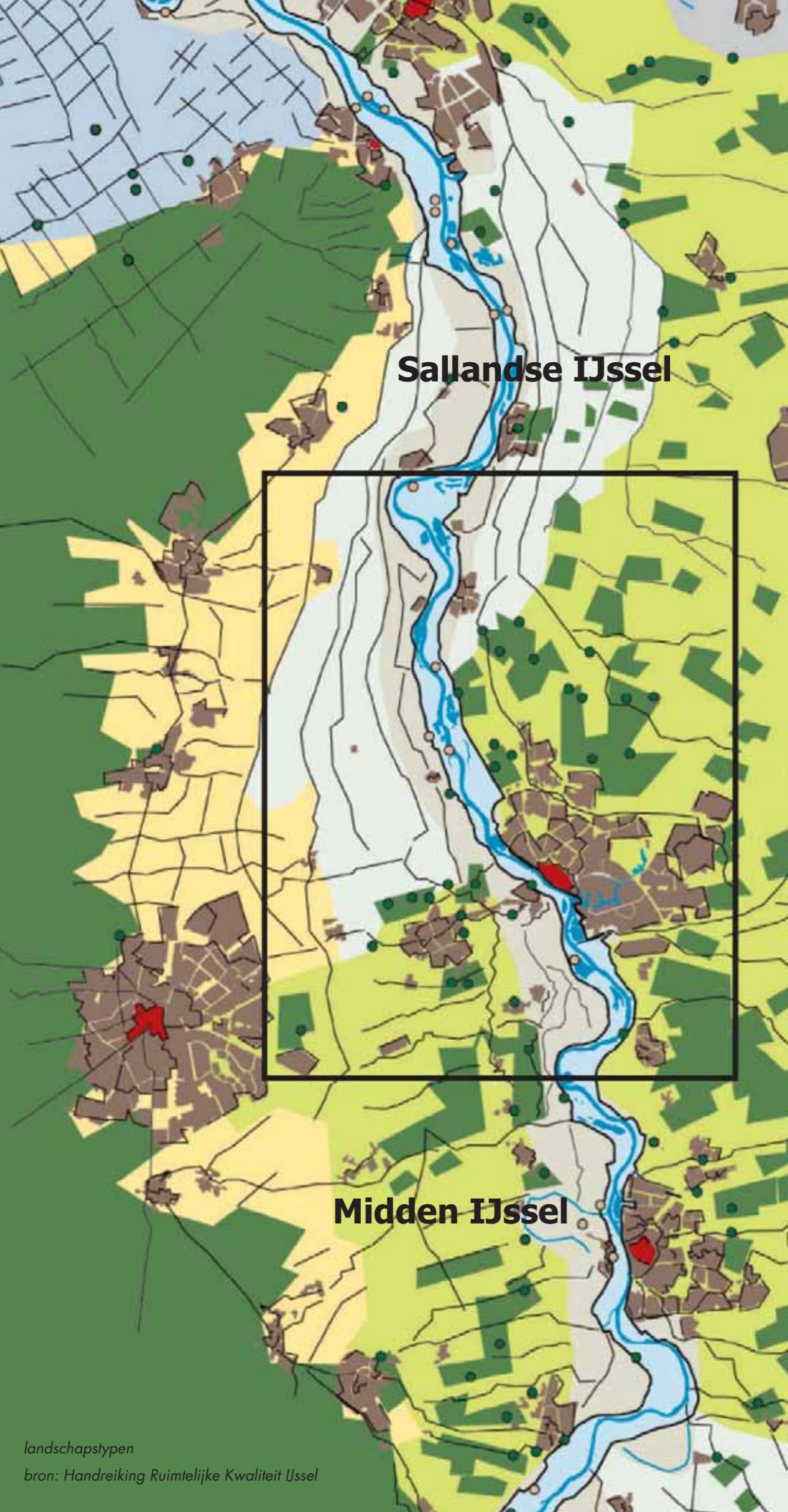
De uiterwaarden hebben een functie voor de stedelijke uitloop, het maken van ommetjes, beleving van natuur en landschap, strand- en oeverrecreatie en activiteiten als vliegen. Plaatselijk worden gebieden gebruikt voor bijzondere activiteiten. Naast de IJssel en Bolwerksplas heeft de Munnikenhank een belangrijke functie voor de hengelsport. In de Ossenwaard wordt gewandeld en zijn vogelaars actief.

Op verschillende plaatsen worden de recreatiemogelijkheden in de uiterwaarden beperkt door hekwerken, geringe ontsluiting en/ of natuurdoelstellingen.

Wonen

De woonfunctie in het gebied concentreert zich vooral in Deventer. Kenmerkend is het contrast tussen de compacte (historische) stad en de 'tuindorpwijken' Hoven en de Steenenkamer aan de overzijde van de rivier.

De stad heeft van oudsher een nauwe band met de rivier. De aanwezigheid van een binnenhaven en laad en los mogelijkheden op de kade droegen hieraan bij. Door de ontwikkeling van de weginfrastructuur en stedelijke transformaties heeft de relatie tussen stad en IJssel aan betekenis ingeboet. Het autogebruik langs het stadsfront beperkt de recreatieve gebruiksmogelijkheden en de beleving van de IJssel. Ook de oversteekbaarheid vanuit de woonwijken laat te wensen over. Het recent gebouwde Pothoofd is een gunstige uitzondering door de ligging op de oever.

3.3 Landschap en beeldkwaliteit

Landschap

Het plangebied ligt op de overgang van Midden IJssel naar Sallandse IJssel. Het omringende cultuurlandschap is kleinschalig. Kenmerkend voor het landschap is ook de aanwezigheid van landgoederen op de beide oevers van de IJssel.

Midden IJssel

Kenmerk van de Midden IJssel is een sterk meanderende vorm. Meanders ontstaan in een rustig milieu, waarbij er sprake is van een gering hoogteverschil. De rivier zoekt als het ware zijn weg en verplaatst zich in de breedte, in lange lussen. De rivier verlegt haar loop geleidelijk waardoor in de binnenbochten een stelsel van smalle ruggen en geulen ontstaat: de kronkelwaarden. De (voormalige) kronkelwaarden Wilpsche Klei, Het Stadsland en Koerhuis Weiden, het huidige Deventer industriegebied rond de nieuwe haven, wijzen op de meandering van de IJssel in en rond de stad.

Sallandse IJssel

In het Sallandse deel van de IJssel verandert de rivier van karakter. Door het grotere verhang volgt de rivier een rechte route. Kenmerkend voor dit riviertype zijn hanken en de aanwezigheid van kleinschalige rivierduinen. De hanken zijn nevengeulen die ontstaan wanneer midden in een rivier een zandbank wordt gevormd. De rivier splitst zich en één van beide takken ontwikkelt zich tot hoofdstroom. De nevengeul slibt aan de bovenstroomse zijde na verloop van tijd dicht. Bekende hanken in het gebied zijn de Munnikenhank in de Keizers- en Stobbenwaarden, de hank bij de Roland Holstlaan (deels binnen de bebouwde kom gelegen) en de hank bij de Wilhelminabrug in de Worp.

Reliëf

Benedenstrooms van Deventer heeft de rivier zich een weg gebaad tussen het dekzandlandschap in het westen en de kop van het stuwwallandschap in

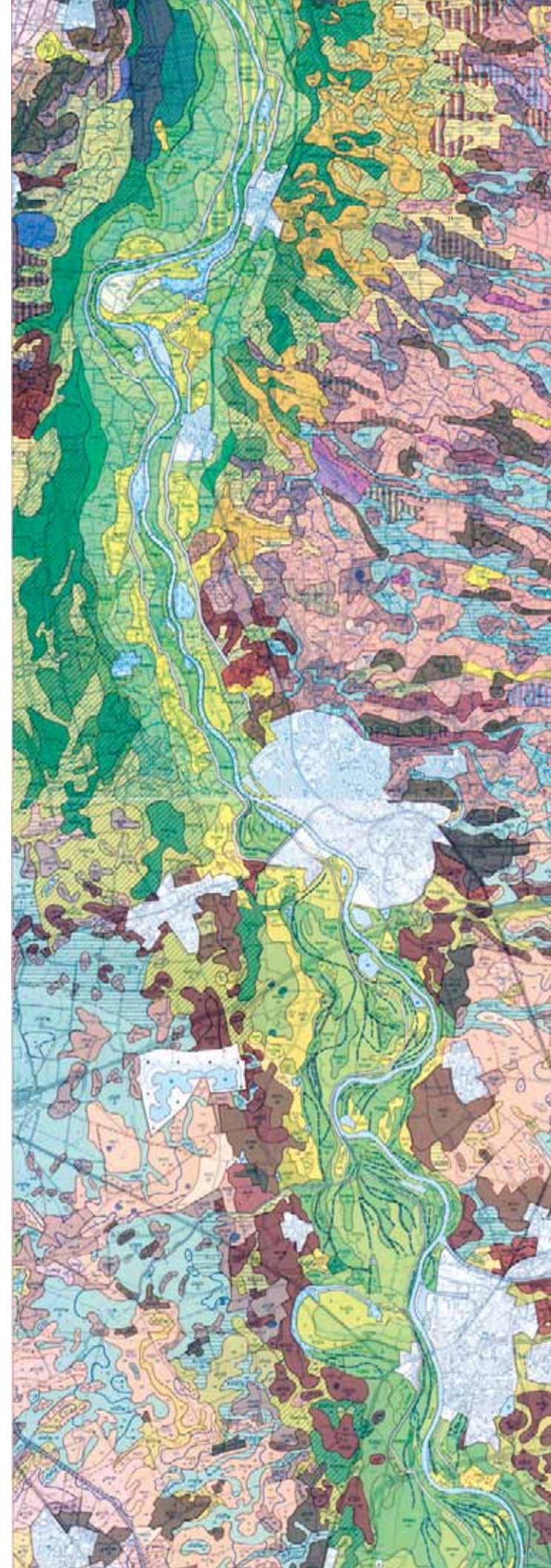
het oosten. Tussen Deventer en Olst dringt het dekzandlandschap het uiterwaardgebied in. Dit zijn de hogere gronden in de Keizers- en Stobbenwaarden (zie bodemkaart).

Een groot deel van de uiterwaarden heeft een hoogte tussen de 3,00 en 3,80 meter boven NAP. Terreindelen tussen 3,80 en 4,40 meter bevinden zich vooral in de Ossenwaard en Keizers- en Stobbenwaarden. Hogere terreindelen zijn vooral het westelijke deel van de Keizers- en Stobbenwaarden en de Worp. Het reliëf in de Keizers- en Stobbenwaarden is het gevolg van de aanwezigheid van het dekzandlandschap dat hier voor een deel in de uiterwaarden is gelegen.

Landgoederen

In het Deventer landschap zijn landgoederen beeldbepalend. Veel landgoederen beleefden hun hoogtijdagen in de 19e eeuw. Een aantal landgoederen is nog steeds in particuliere handen, maar de meeste landgoederen zijn in bezit van de Stichting IJssellandschap. Samen met de provincie werkt de stichting aan behoud en herstel van de landgoederen en het omringende landschap. In de directe nabijheid van de geplande nevengeulen de landgoederen Schol, Nieuw Rande en De Haere.

In het plan Keizersrande wordt een relatie gelegd met het landgoed Nieuw Rande. De gebiedsvisie voor de rivierprojecten speelt hierop in.

Uiterwaarden en stadsrand

De gelijktijdige aanwezigheid van de grote én de kleine schaal, van het weidse landschap en de compacte historische stad, is een uniek kenmerk van het gebied. De opeenvolging van ruimten en de verschillen in maat en schaal zijn waarneembaar en, bij de historische stad en de Worp bijna tastbaar. Twee elementen van deze beeldkwaliteiten staan hierbij centraal: de continuïteit van de IJssel (noord-zuid relatie) en de relatie tussen beide oevers, in het bijzonder tussen binnenstad en Worp.

Continuïteit langs de IJssel

In de noord-zuid richting weerspiegelen de activiteiten langs de IJssel de relatie tussen de stad, de rivier en zijn oevers. Wonen, parkfuncties en recreatief gebruik van de oevers bij de stad, haven- en kadeactiviteiten bij de snelweg, en genieten van de natuur, agrarisch grondgebruik en de meanderende rivier verder weg zijn alle onderdeel van een vanzelfsprekende zonering tussen stad en land.

Stad en Worpplantsoen

In de relatie stad en rivier vormt de aanwezigheid van het Worpplantsoen pal tegenover het historische stadsfront een bijzondere kwaliteit. Deze voor Deventer, en ook landelijk gezien, unieke relatie is een grote kwaliteit. Het Worpplantsoen geeft identiteit aan Deventer; het maakt de stad verschillend van andere riviersteden. Ter hoogte van het IJsselhotel loopt de rivier pal tussen de kade en het Worpfront. Hier vormen stad en park het decor én tribune voor de rivier en de zich daarop afspelende activiteiten.

Er is een sterk contrast tussen de stenige oever van het historische stadsfront en het groen van het park. Die kwaliteit krijgt extra betekenis doordat sprake is van een al eeuwenlange functionele relatie tussen de oevers (Hoven, Worpplantsoen, Melksterweide, Ossenwaard, Het Stadsland). Het veer en de bruggen zijn belangrijke elementen om de beide oevers

bereikbaar en het oversteken beleefbaar te maken.

De rand van het Worpfront heeft nu een rommelig karakter door de hier aanwezige oeverbegroeiing, erven en woningen, aangemeerde boten en voorzieningen voor het voetveer.

panorama vanaf de Lebuinuskerk

1860

1965

2000

inperking van de IJssel

3.4 Ontwikkelingen

In en om het gebied doen zich ontwikkelingen voor die mede van invloed zijn op de inrichtingsopgave voor de geulen.

Rivier aan banden

Door de bedijking, stedelijke ontwikkelingen en een verregaande regulering van het rivierregime zijn natuurlijke, landschapsvormende processen in de laatste decennia grotendeels verdwenen. Door alle ingrepen heeft de IJssel een smalle bedding gekregen. Oude meanders zijn op de kaart nog terug te zien maar behoren niet meer tot het zomer- en winterbed. De dynamiek in de IJssel is aan banden gelegd door de aanleg van kribben en stenen oeverbeschoeiingen. De loop van de rivier is hierdoor vastgelegd.

Aan de andere kant wijzen de hoge en lage waters in het winterbed op de nog steeds aanwezige rivierdynamiek. Een ontwikkeling die hierop inspeelt is de toenemende aandacht voor de natuurfunctie van de rivier en de uiterwaarden. Natuurbehoud en ontwikkeling, en natuurlijke processen krijgen een steeds prominentere rol in het rivierbeleid. Het beleid van de verschillende overheden, Natura 2000, Ecologische Hoofdstructuur (EHS), Provinciale Ecologische Hoofdstructuur (PEHS), en tal van

natuurontwikkelingsprojecten langs de IJssel wijzen hierop.

Landbouw in verandering

De landbouw heeft decennia lang onder druk gestaan om over te gaan tot schaalvergroting en verregaande mechanisatie. De laatste jaren is een duidelijke tendens waarneembaar waarbij de landbouwkundige doelen worden verbonden met goed rentmeesterschap. Herwaardering van het authentieke, kleinschalige landschap en van de natuur en natuurvriendelijke landbouwproducten zijn waarden waardoor die ontwikkeling wordt gestuurd. Verbreding van economische activiteiten zorgt voor nieuwe impulsen in het buitengebied zoals kleinschalige boerderijwinkels en campings. De Stichting IJssellandschap speelt op deze ontwikkeling in door een nieuwe vorm van agrarisch natuurbeheer te introduceren: boeren voor de natuur (natuurderij-concept).

Wonen aan het waterfront

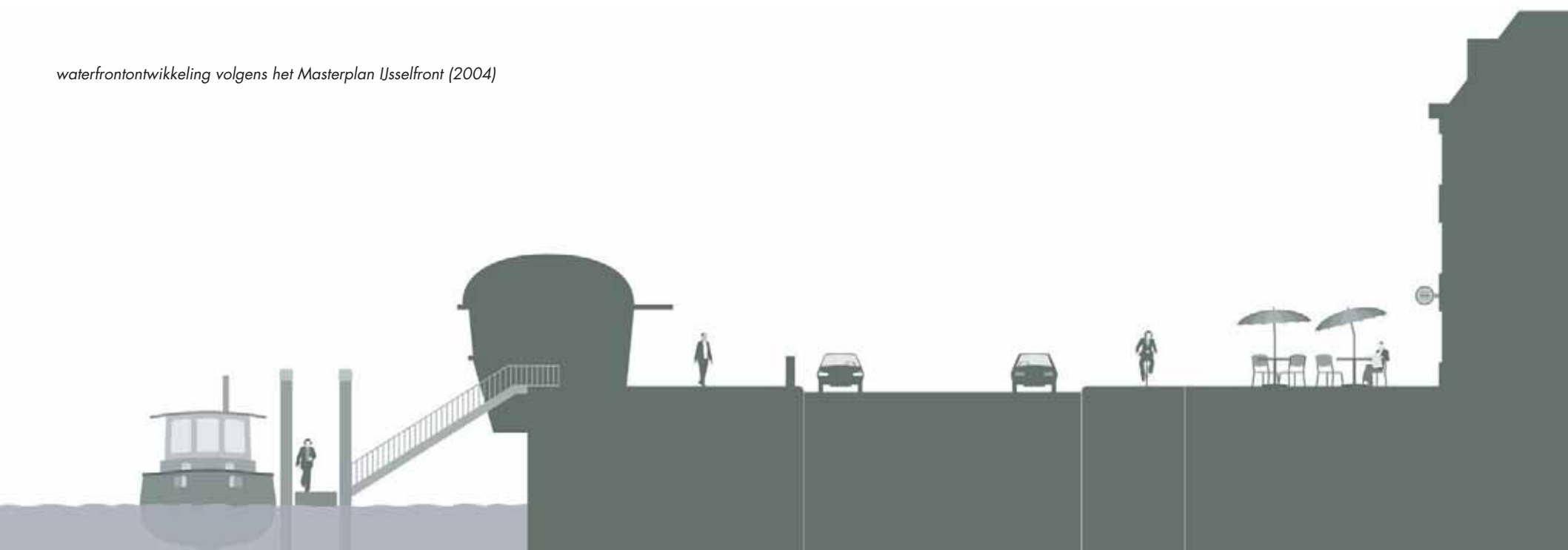
De laatste decennia is Deventer sterk gegroeid. Door de ontwikkeling van de bedrijvigheid is er vooral een toename van verstedelijking langs het rivierfront bij de A1. De verstedelijking lijkt ook in de nabije toekomst een belangrijke landschapsbeïnvloedende factor te worden. Deventer is bezig met het ontwikkelen van plannen en voornemens voor nieuwe stadsuitleg (stedendriehoek), waarbij ook wordt gedacht aan uitbouw van het wonen aan of in de directe nabijheid van de IJssel.

Er zijn ook plannen en initiatieven voor transformatie van delen van het huidige stadsfront van Deventer. Recent is het woongebied het Pothoofd opgeleverd. Een belangrijke nabijgelegen ontwikke-

ling vindt nu plaats in het Sluiskwartier. De plannen voor het havenkwartier weerspiegelen de landelijke trend om oude havengebieden in de stad om te vormen tot woongebieden.

Parallel aan de stedelijke ontwikkelingen zijn er ook voorstellen voor de uitbouw van infrastructurele voorzieningen. Twee belangrijke ontwikkelingen rondom het plangebied zijn de mogelijke aanleg van een derde IJsselbrug aan de noordkant van de stad Deventer en de bouw van enkele duizenden woningen in de "IJsselsprong". Hoewel beide ontwikkelingen nog onzeker zijn en pas op de langere termijn spelen, wordt er bij de inrichting van de geulen rekening mee gehouden.

waterfrontontwikkeling volgens het Masterplan IJsselfront (2004)

Openbare ruimte

De opkomst van de vrijetijdseconomie leidt in de jaren '80 tot een nieuwe waardering voor de openbare ruimte. De openbare ruimte wordt vanaf dat moment, in het bijzonder in de historische stad, ontdekt als vehikel om de stedelijke recreatie te faciliteren. Ook de rivier en het stedelijke waterfront worden herontdekt. Het fundament voor deze landelijke trend is de herwaardering van het cultuurhistorische erfgoed en de mogelijkheden die worden gezien om de stadseconomie in de historische stad een nieuwe impuls te geven.

In Deventer resulteert die ontwikkeling in 1983 in de aanleg van een lage kade, het Lage Wellepad, in herinrichting van een deel van de openbare ruimte eind jaren '90, en in restauratiewerkzaamheden van de historische kade. Het opnieuw uitgraven van de oude binnenhaven, waarover recentelijk uitgebreid in de stad is gediscussieerd, lijkt voorlopig een brug te ver in de historische revival. Ook in de evenementensfeer spelen de IJssel en de rivieroever een toenemende rol van betekenis. Het Masterplan IJsselfront uit 2004, waarin een samenhangende ontwikkeling wordt voorgestaan van de gehele Deventer uiterwaarden, vormt het -voorlopige- sluitstuk van deze ontwikkeling.

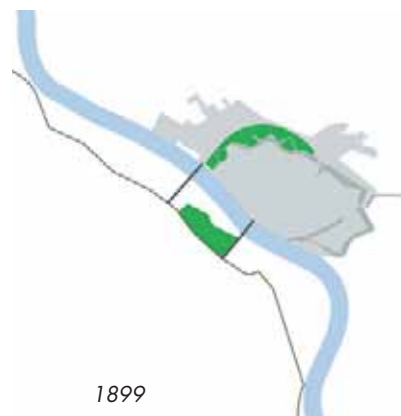
Recreatie en natuur

De belangstelling voor het authentieke Nederlandse landschap neemt toe. Dat geldt ook voor de rivier en haar uiterwaarden. Voor een deel kan die hernieuwde belangstelling voor de uiterwaarden (vroeger werd er in de uiterwaarden bij Deventer gesport en waren er voorzieningen in de IJssel als het openluchtzwembad) worden verklaard uit ontwikkelingen als de toename van de mobiliteit, toename van de vrije tijd en de vergrijzing.

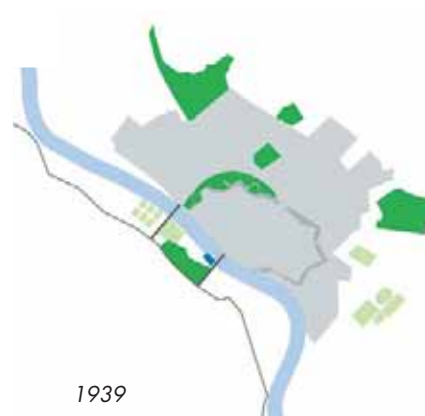
Anderzijds is er ook een tendens waarneembaar dat mensen het landschap zelf, in letterlijke zin, ontdekken als recreatieve ruimte. De Deventer situatie lijkt exemplarisch voor deze trend. Het Worpplantsoen wordt weliswaar nog steeds gebruikt maar bewoners en bezoekers zoeken in hun vrije tijd ook andere en verder weg gelegen delen van de uiterwaarden op. Wandelaars laten hun hond uit langs de zomerkade; in de buurt bij de Zandweerd is een groot vliegerterrein en de oevers oefenen een steeds grotere aantrekkingskracht uit op rivier-toeristen. Het nieuwe gebruik van de uiterwaarden wijst erop dat de schaal van de recreatieve ruimte toeneemt. Nadeel hiervan is dat het nieuwe gebruik kan conflicteren met erkende natuurwaarden, zoals onder andere beschreven in het Strategisch Kader Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn (Natura 2000).

1649

1899

1939

2025?

4. Gebiedsvisie

De gebiedsvisie vormt de referentie voor het Ruimtelijk Kwaliteitskader. De gebiedsvisie is een ruimtelijke synthese van de kernkwaliteiten, beleidslijnen, lokale plannen, initiatieven en wensen, inzichten en kansen die betrokkenen hebben geuit ten aanzien van de ruimtelijke kwaliteit in het plangebied en aan de randen daarvan. De visie geeft aan welke ruimtelijke kwaliteit gewenst en mogelijk is.

4.1 Ambitie

De ambitie voor het plangebied is dat alle betrokken thema's, met in achtneming van de noodzaak van de riviermaatregelen, per saldo kwaliteitswinst boeken.

Een eerste ambitie van de initiatiefnemers is dat de geulen goed worden ingepast in het Deventer uiterwaardenlandschap. De omvang van de maatregelen en de beperkte ruimte in het winterbed, in het bijzonder bij de stad, noodzaken tot een uiterst genuanceerde en zorgvuldige benadering. Eerste zorg en wens daarbij is dat de historische stad, het landschap, de natuur en het cultuurhistorisch erfgoed, en de waarden die deze vertegenwoordigen, behouden blijven of versterkt worden.

De wateropgave van de PKB biedt ook een kans voor vernieuwing. Kansen zijn er voor de recreatie, het landschap, de natuur, de cultuurhistorie en voor vernieuwing van de relatie tussen stad, rivier en uiterwaarden. Binnen een vernieuwingsstrategie kunnen bestaande knelpunten worden opgelost en is er ruimte voor plannen en initiatieven die het gebruik en de inrichting van de uiterwaarden verrijken binnen randvoorwaarden die vanuit diverse wet- en regelgeving worden gesteld. Deze ambitie anticipeert

op de functie die de geulen kunnen hebben als katalysator voor vernieuwing.

Het uiteindelijke doel is om te komen tot een inrichting waarin de uiterwaardvergravingen voldoen aan de doelstellingen voor veiligheid en ruimtelijke kwaliteit, waar de Deventenaar en de bezoeker veel genoeg aan zal beleven en waar de natuur de ruimte krijgt om zich te ontwikkelen.

4.2 Planconcept

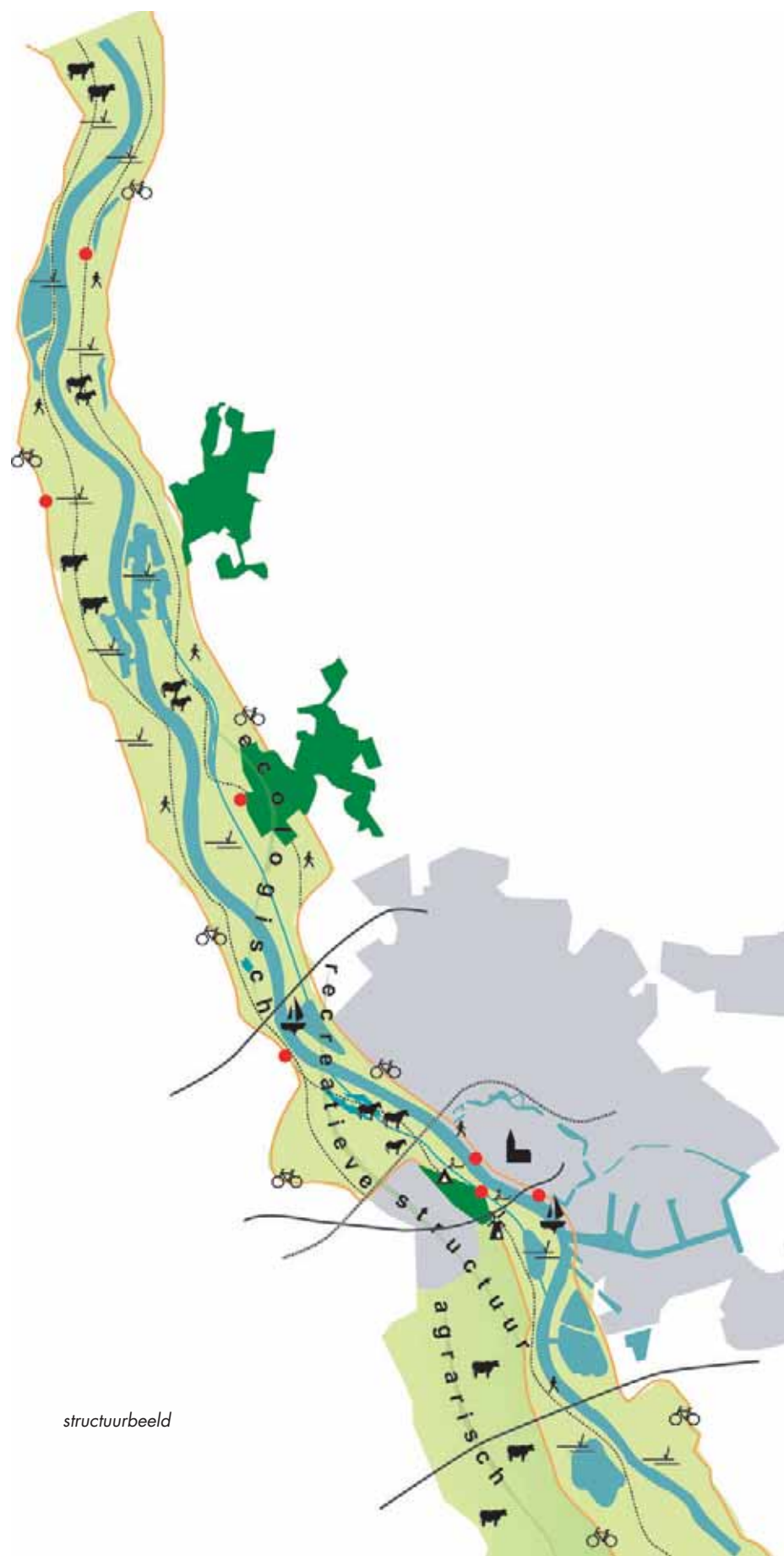
Landgoed en rivierlandschap

Het planconcept voor de nieuwe inrichting van de Deventer uiterwaarden en hun omgeving is een symbiose van het landgoedconcept en het rivierlandschap. De idee van het landgoed vormt het leidmotief voor een grand design op de schaal van de stad en het buitengebied. Daarbinnen vormt het rivierlandschap het kader voor de inpassing van de geul en de gewenste functies.

Het plangebied en de randen worden ontwikkeld tot één samenhangend ruimtelijk ensemble. De karakteristieken van het rivierlandschap, de landgoederen, het stadsfront, bestaande parkelementen, plassen en de beide geulen, worden in het concept gevormd tot een geïntegreerd geheel dat meer is dan de som der delen.

De inrichtingen ondersteunen de bestaande identiteiten en kwaliteiten van de deelgebieden. Het tien kilometer lange 'uiterwaardenpark' heeft kwaliteiten voor de stad en de stedeling en voegt waarden toe aan het uiterwaardenlandschap, de natuur en de rivier.²⁾

2) De benaming park vormt een metafoor die met name de eenheid van het uiterwaardengebied moet benadrukken, met daarbinnen waardevolle functies als natuur, cultuurhistorie en recreatie. Het duidt niet op een ingericht stadspark of een zorgvuldig geordende ruimte. De inrichting sluit sterk aan op de bestaande landschappelijke kwaliteiten.

structuurbeeld

Streefbeeld

Het streefbeeld is een uniek gebied dat optimaal inspeelt op de landschappelijke en rivierkundige karakteristieken, daarbij rekening houdend met natuurdoelstellingen en cultuurhistorische waarden, en een krachtige aanvulling is op de Deventer identiteit.

Het uiterwaardengebied is de uitdrukking van een landschappelijke schaal-sprong waarbij de verschillende deelgebieden en elementen logisch met elkaar in verband zijn gebracht. Het 'park' vormt een symbiose van stedelijkheid en landelijkheid. Het heeft kwaliteiten voor zowel de stedelijke recreant als een toegevoegde waarde voor de natuur en het landschap.

Er is gebruik gemaakt van een functionele zonering: van agrarisch tot recreatie en natuur. Ondanks de accentverschillen is er sprake van één samenhangend uiterwaardengebied met verschillende sferen. Een aaneengeregen snoer van functies vormt de uitdrukking van de tot stand gebrachte programmatische en ruimtelijke samenhang in het gebied.

De samenhang in het uiterwaardengebied komt ook tot uiting in de inrichting van de beide rivierprojecten. De inrichting ondersteunt de bestaande identiteiten en kwaliteiten van de deelgebieden. Natuurlijkheid en recreatief gebruik, landschappelijke openheid en verdichting zijn gecomponeerd tot een coherent ensemble van water, beplanting en begroeiing, ontsluitingen, civieltechnische en cultuurtechnische ingrepen. Veiligheid en ruimtelijke kwaliteit gaan hand in hand.

De geulen zijn een blauwe draad door het park. De bestaande kwaliteiten zijn deels gehandhaafd, conflictsituaties zijn opgelost en er zijn nieuwe kwaliteiten tot stand gebracht.

Samen met de inrichtingsopgave voor de geulen zijn ook de doelstellingen voor Natura 2000 gerealiseerd. Er is per saldo winst geboekt voor de natuur.

In de hooggelegen uiterwaarden is de natuur versterkt. Hier zijn stroomdalgraslanden, glanshaverhooiland en soortenrijk hooiland (met kwartelkoning en grauwe gors) behouden of ontwikkeld.

In de lager gelegen uiterwaarden ligt een hoofdaccent op de uitgebreide foerageerfunctie voor zwanen, ganzen, eenden en steltlopers. Daartoe is

er open grasland in stand gehouden en verder ontwikkeld voor die functie. Om de rust te bewaren zijn beperkingen aangebracht aan de toegankelijkheid. Plaatselijk zijn moerasachtige situaties gecreëerd waar bijzondere vegetaties zijn ontwikkeld en waar diverse vogels broeden en een rustplaats vinden.

Ook de inbedding in de landschappelijke context is versterkt. Hiertoe zijn betere ecologische relaties ontwikkeld tussen buitendijks en binnendijks gebied. Binnen de uiterwaarden is de afwisseling versterkt van grootschalig én open, met kleinschalig én dicht landschap.

Het gehele stadsfront van Deventer oriënteert zich op het uiterwaardengebied. De Keizers- en Stobbenwaarden, Hengforderwaarden en Olsterwaarden vormen een geliefd gebied voor wandelingen door de natuur en het brengen van bezoeken aan de gastvrije boer in de natuurderij. De gehanteerde zonering voor natuurdoelen in het definitieve inrichtingsplan en het beheer zorgen ervoor dat natuur en recreatief gebruik zonder conflicten naast elkaar bestaan.

De nieuwe inrichting geeft blijk van gevoel voor plek, functie en tijd. De inrichting is functioneel en robuust. Dicht bij de stad bevinden zich de meeste voorzieningen voor bezoekers. Hoge kwaliteit van de inrichting is kenmerkend voor het vernieuwde waterfront. In verder van de stad gelegen delen van de uiterwaarden en in voor de natuur belangrijke plekken is de inrichting informeel en terughoudend. Niet alles is vastgelegd. De inrichting focust zich op het raamwerk van de ruimtelijke samenhang. Daarbinnen is ruimte voor diverse invullingen met tijdelijke of permanente programma elementen en er is ruimte voor natuurlijke processen en dynamiek.

De dijken vormen aantrekkelijke wandel- en fietsroutes waarlangs elementen als de Bolwerksmolen, het IJsselhotel en 't Diekhuus attracties vormen. Het zicht op de rivier en het uiterwaardenpark is zorgvuldig geënceneerd door middel van zichtlijnen en uitzichtpunten.

De plaats voor mens en dier is bepaald maar natuur en cultuur gaan ook heel goed samen. Er zijn nieuwe allianties tussen natuur en cultuur: er wordt gezwommen terwijl de paarden grazen en er wordt gerecreëerd in de weelderige landerijen van de Keizersrande. Natura 2000 en het soortenbeleid zijn als belangrijke punten van aandacht geïmplementeerd in de nieuwe inrichting en in het beheer. Daar waar natuur is opgeofferd voor de geul of voor recreatieve ruimte is de natuur (elders) gecompenseerd. Dit geldt in het bijzonder voor plaatsen met beschermde soorten (flora en fauna).

Het gebied is op tal van plekken goed bereikbaar. Het primaat voor de toegankelijkheid ligt bij de wandelaar. Daarbij is rekening gehouden met de beoogde doelstellingen voor de natuur. Stedelijk recreatief gebruik vindt plaats nabij de stad en in verder weg gelegen gebieden is sprake van recreatief medegebruik.

De automobilist is te gast. Langs de randen van het uiterwaardengebied komen parkeervoorzieningen. Het park zelf blijft autovrij met uitzondering van bestemmingsverkeer (bijvoorbeeld ten behoeve van woningen, boerderijen, hotel en beheer).

De geulen zijn zorgvuldig ingepast. Zij vormen niet alleen een scheidslijn, maar zijn ook verbindingen tussen de verschillende deelgebieden in de waarden met aandacht voor zonering in verband met natuurdoelstellingen en het recreatief (mede)gebruik. Er

zijn geen knelpunten in het beheer. Met opkomend water wijken paarden en het vee uit naar hogere delen vanwaar de dieren gemakkelijk naar droge, niet overstroomde plaatsen kunnen worden geleid.

Resultaat

Na enige jaren geniet het vernieuwde Deventer uiterwaardenlandschap landelijke bekendheid. Grote delen van het gebied hebben zich ontwikkeld tot een eldorado voor de natuur. Door een betere samenhang met de omringende delen van de uiterwaarden langs de IJssel is het gebied grootschaliger geworden. Aan de andere kant is het kleinschaliger en afwisselender geworden. Er is een completer systeem gerealiseerd.

De Deventer uiterwaarden trekken veel bezoekers zonder dat dit negatieve gevolgen heeft voor het natuurlijke systeem. De stadseconomie vaart wel bij de toename van de bestedingen en er is veel nationale en internationale belangstelling voor het nieuwe landschap.

Proces

Het nieuwe uiterwaardengebied komt tot stand in een creatief proces als 'bijproduct' van de nevengeulen. Door een uitgekiend en integraal ontwerp- en realisatieproces van het park met de geul, worden veiligheid, functionaliteit, natuur en ruimtelijke kwaliteit slim gecombineerd tot een financieel haalbaar geheel. Kenmerkend voor het project is: hoger kwaliteit realiseren en meer doen met dezelfde ruimte.

Het planconcept wordt constant getoetst, bijgestuurd en ingevuld door meerdere betrokkenen met belangen in dit gebied. Het doel van dit proces is te komen tot integrale en betaalbare kwaliteit voor het gebied.

5. Samenhang in de Deventer uiterwaarden

Dit hoofdstuk is het kaderstellende hart van het ruimtelijk kwaliteitskader. In onderstaande paragrafen wordt per thema ingegaan op de ruimtelijke kwaliteit van de samenhang tussen de Deventer rivierprojecten en de ontwerpogave. Het gaat om: het landschap, de natuur, de cultuurhistorie, de recreatie, de vormgeving van de geul en de leefbaarheid.

Per thema is aangegeven:

- een korte typering van de huidige situatie;
- de ruimtelijke basiskwaliteit;
- de (mogelijke) extra ruimtelijke kwaliteit;
- de mogelijke ontwerpprincipes die gehanteerd kunnen worden;
- de aandachtspunten voor de planstudie.

De ontwerpogaven voor de gewenste basiskwaliteit en extra ruimtelijke kwaliteit, de mogelijke ontwerpprincipes en de ontwerpaandachtspunten zijn per thema in een tabel samengevat. Daarbij is aangegeven of de opgave betrekking heeft op de geul of op de omgeving.

5.1 Landschap

De ontwerpogave voor het landschap is tweeërlei: behoud en versterking van het cultuur- en natuurlandschap en het geven van invulling aan de samenhang in het uiterwaardengebied. Dat wordt in deze paragraaf behandeld aan de hand van de ruimtelijke structuur en de functieverdeling.

5.1.1 Ruimtelijke structuur

Situatie

Het Deventer uiterwaardenlandschap heeft in het noorden en zuiden een open karakter. Belangrijke ruimtevormende elementen aan de rand van het gebied zijn: het stadsfront, de Rijkswaterzuiveringsinstallatie (RWZI), de dijk en de beide IJsselbruggen. In het plangebied zijn drie verdichte zones te onderscheiden: het Worplantsoen, het hogere deel van de Keizers- en Stobbenwaarden en de Hengforderwaarden. Bossen en beplantingen in het gebied zijn: het wilgenbos(je) en struweel in de Ossenwaard, het bos in de Keizer- en Stobbenwaarden (Nieuw Rande) en het oobos in de Hengforderwaarden. In de directe omgeving van het gebied zijn mede beeldbepalende groenelementen: het landgoed Nieuw Rande en De Haere in het oosten en de landgoederen Matanze en 't Schol ten westen van de IJssel. Het open uiterwaardenlandschap wordt gekenmerkt door kleinschalige landbouwgronden.

In het plangebied hebben verschillende ontgravingen plaatsgevonden voor klei- en zandwinning. De Hengforderwaarden is een voormalig tichelplaats voor klei. Hier heeft zich een natuurgebied ontwikkeld (aalscholverkolonie). De Zandweerd en de Bolwerksplas zijn zandwinplassen. Bij deze plassen ontbreekt het aan een goede inpassing of functie waardoor de betekenis van de plassen gering is.

zicht over de Keizerswaard met rechts de Munnikenhank en op de achtergrond landgoed Nieuw Rande

zicht over de Bolwerksweide en de IJssel

zicht over de Ossenwaard

Ruimtelijke basiskwaliteit

De landschappelijke samenhang wordt behouden en versterkt, onder meer door de bestaande zandwinplassen beter in te passen in het landschap.

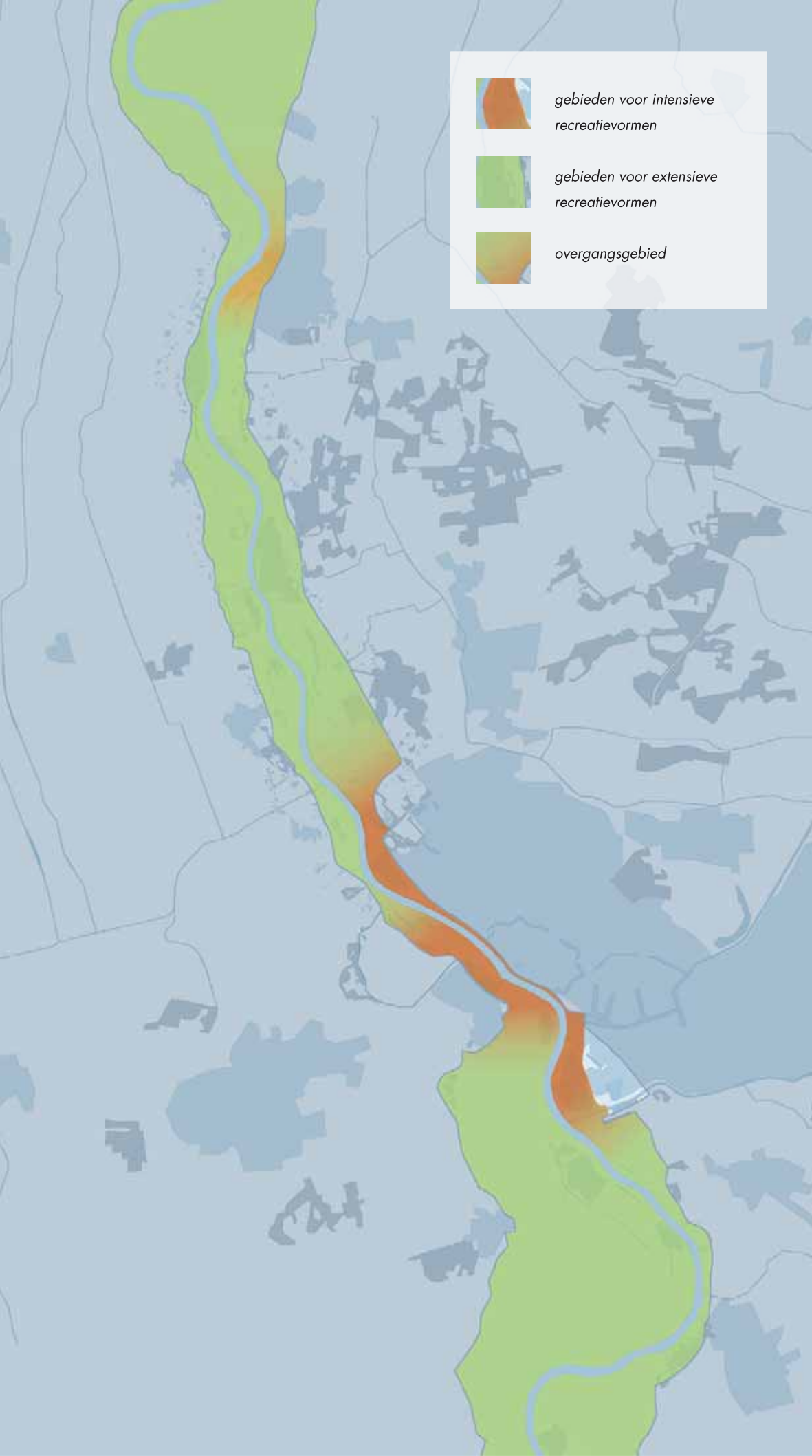
Het plan voor de geulinrichting wordt geïntegreerd met het plan voor de Keizersrande. Verder wordt de geulinrichting zo vormgegeven dat er een natuurlijke zonering van functies ontstaat. Daarbij vindt recreatie hoofdzakelijk in de stadse uiterwaarden plaats en krijgt natuur een hoofdfunctie in het buitengebied.

Extra ruimtelijke kwaliteit

De verschillen in de uiterwaarden tussen open en dicht, hoog en laag kunnen worden versterkt. Er

kan meer samenhang worden aangebracht in het open gebied en in de dichte, beplante gebieden. Randvoorwaarde is dat de beoogde waterstanddaling niet in gevaar komt. Het plan voor de geulinrichting kan bijdragen aan de gewenste landschappelijke kwaliteit. Bijvoorbeeld door het versterken van het bestaande reliëf.

Op hoger schaalniveau is er een mogelijkheid om meer samenhang te creëren tussen het landschap van de beide IJsseloeveren. Hiertoe kan de landgoederenstructuur worden uitgebreid met nieuwe landgoederen op de westoever. Deze maatregel versterkt het karakter van de IJssel als landgoedrivier.

5.1.2 Functionele zonering

Situatie

In het plangebied en omgeving zijn verschillende concentraties van stedelijk recreatieve activiteiten: het Worpplantsoen (parkgebruik, stadscamping, IJsselhotel, stadsparkeren), de Zandweerd (water- en oeverrecreatie) en de Veenoordkolken bij het industriële rivierfront aan de zuidzijde van de stad. Deze laatste voorziening kent een informeel gebruik voor sportvissers en snelle watersport (gedoogbeleid). Daarnaast wordt er gewandeld, gefietst en wordt gebruik gemaakt van de boulevard (ommetjes, evenementen). Het grootste deel van de uiterwaarden heeft een functie voor de natuur.

Ruimtelijke basiskwaliteit

De in het gebied aanwezige zonering van functies is versterkt. Nabij de stad ligt het accent op mogelijkheden voor intensieve recreatie als watersport, zwemmen en zonnen, flaneren langs de boulevard en evenementen.

Verder van de stad prevaleert de natuur. Hier zijn de doelstellingen voor Natura 2000 gerealiseerd. Er zijn onder meer nieuwe impulsen gegeven aan het 'blijf af'-gebied Hengforderwaarden en het 'let op'-gebied is beter ingericht voor grasetende watervogels. De geul krijgt een functie voor natuur en recreatie.

Extra ruimtelijke kwaliteit

In het natuurlijke deel van de uiterwaarden kunnen diverse mogelijkheden voor extensieve vormen van recreatief gebruik en educatie worden gerealiseerd, zoals natuurvoren, vogelen, struinen, wandelen en fietsen. De natuur kan verder uitgebouwd worden door het vergroten van de dynamiek in de uiterwaarden en langs de IJssel en door het realiseren van ecologische verbindingen met de omgeving.

van intensief...

...tot extensief

5.2 Natuur

Situatie

De uiterwaarden langs de IJssel maken deel uit van de Ecologische Hoofdstructuur en zijn aangewezen als Natura 2000 gebied. In de uiterwaarden komen met name in de Keizers- en Stobbenwaarden diverse beschermde diersoorten voor. Vogels gebruiken het gebied als foerageergebied, broedplaats of rustplek tijdens de vogeltrek. Tevens zijn er waardevolle graslanden. Karakteristiek voor het gebied is het aanwezige reliëf in de Keizers- en Stobbenwaarden, de Worp, Ossenwaard en Olsterwaarden (microreliëf in het terrein, oeverwallen en restanten van hanken). Flora- en faunaonderzoek moet uitwijzen welke beschermde diersoorten hier daadwerkelijk hun habitat hebben. Met de resultaten van dit onderzoek dient rekening te worden gehouden bij verdere planvorming.

Potentieel effect op natuur

De in het kader van de PKB Ruimte voor de Rivier te nemen ruimtelijke maatregelen kunnen, mits gelokaliseerd op de juiste plek, het Natura 2000 netwerk versterken. Daarbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen maatregelen die in vrijwel alle situaties gunstig zijn en maatregelen die onder voorwaarden gunstig zijn. Een doorsnijding van de Hengforderwaarden wordt uitsluitend overwogen indien daarmee in zomerse situaties voldoende doorspoeling van het gebied bereikt wordt en waardoor het optreden van overbemesting (door broedende aalscholvers) en botulisme wordt verminderd.

De aanleg van de nevengeulen is gunstig voor (trek)vissen, reigerachtigen en andere viseters, pioniervegetatie op slikoevers, zachthoutoibos en macrofauna, mits sprake is van een lage stroomsnelheid én geen kwel wordt afgevangen. Verlaging van de uiterwaarden is gunstig voor het ontwikkelen van moerasachtige situaties, soortenrijke ruigte, grasland voor ganzen, plas-drassituaties voor vogels, maar mag niet ten koste gaan van waardevolle hoge delen én kwelwatersituaties.

van relatief hoog...

...tot laag en nat

Beheer

Een belangrijk aandachtspunt bij de keuze van mogelijke of beoogde natuurdoeltypen is het beheer. Voor het bereiken van het beste resultaat voor veiligheid én voor het bereiken van het beste resultaat voor Natura 2000 is het (particulier) beheer na de maatregel van groot en misschien wel van doorslaggevend belang. Zo is een groot aantal van de Natura 2000-waarden in het rivierengebied afhankelijk van gericht graslandbeheer. Voorbeelden hiervan zijn bijvoorbeeld soortenrijk hooiland (voor kwartelkoning) en graslanden voor zwanen, ganzen en eenden (grasetende watervogels).

Voor het beheer wezenlijke elementen zijn een goede bereikbaarheid en toegankelijkheid van het gebied. De geulaanleg leidt onvermijdelijk tot een opdeling van de uiterwaarden in verschillende eenheden. Het is zaak dat die eenheden zo veel mogelijk voldoen aan eisen vanuit het beheer. Naast bereikbaarheid gaat het om zaken als: omvang, betreedbaarheid, aangepaste zonering (bij kwetsbare natuur), en vluchtroutes en vluchtplaatsen voor grazers.

“Blijf af”- en “Let op”-gebieden

Vanuit het Strategisch Kader Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn (Ruimte voor de Rivier en Ruimte voor Natura 2000) zijn gebieden geformuleerd waar geen ingrepen mogen plaatsvinden en waar beperkte mogelijkheden zijn. De Hengforderwaard en de dijken bij Olst zijn zogenaamde “blijf af”-gebieden.

De Hengforderwaard is een concentratieplek voor broedvogels (aalscholver en ijsvogel) en een beschermd natuurmonument. De dijken van Olst zijn een habitat voor soortenrijk stroomdalgrasland.

Het gebied vanaf Zutphen tot de grens met de Hengforderwaarden (oostoever) is gekenmerkt als “let op”-gebied. In deze zone moet het totale oppervlak aan foerageergebied van grasetende watervogels behouden blijven.

De “blijf af” en “pas op” status van de gebieden is bepalend voor het recreatief gebruik van de uiterwaarden. Het blijft van belang hier nadrukkelijk op te letten.

Ruimtelijke basiskwaliteit

De ecologische betekenis van de uiterwaarden wordt versterkt. De geulen krijgen een functie voor de natuur, onder andere door natuuroevers en een goede waterkwaliteit te realiseren. De nevengeulen dragen ook bij aan behoud en versterking van de “blijf af”- en “let op”-gebieden.

Met het rivierproject in de Keizers- en Stobbenwaarden en Olsterwaarden kan de kwaliteit van de Hengforderwaarden worden verbeterd. Door de geul door het natuurgebied te leiden kan de waterkwaliteit verbeteren, waardoor de natuurwaarde toeneemt.

De foerageerfunctie voor grasetende watervogels zoals ganzen, zwanen en smienten van het “let op”-gebied op de oostoever in het plangebied, tussen spoorbrug Deventer en de Randerstraat (Keizers- en Stobbenwaarden met accent op de laaggelegen uiterwaarden), blijft per saldo op het huidige niveau.

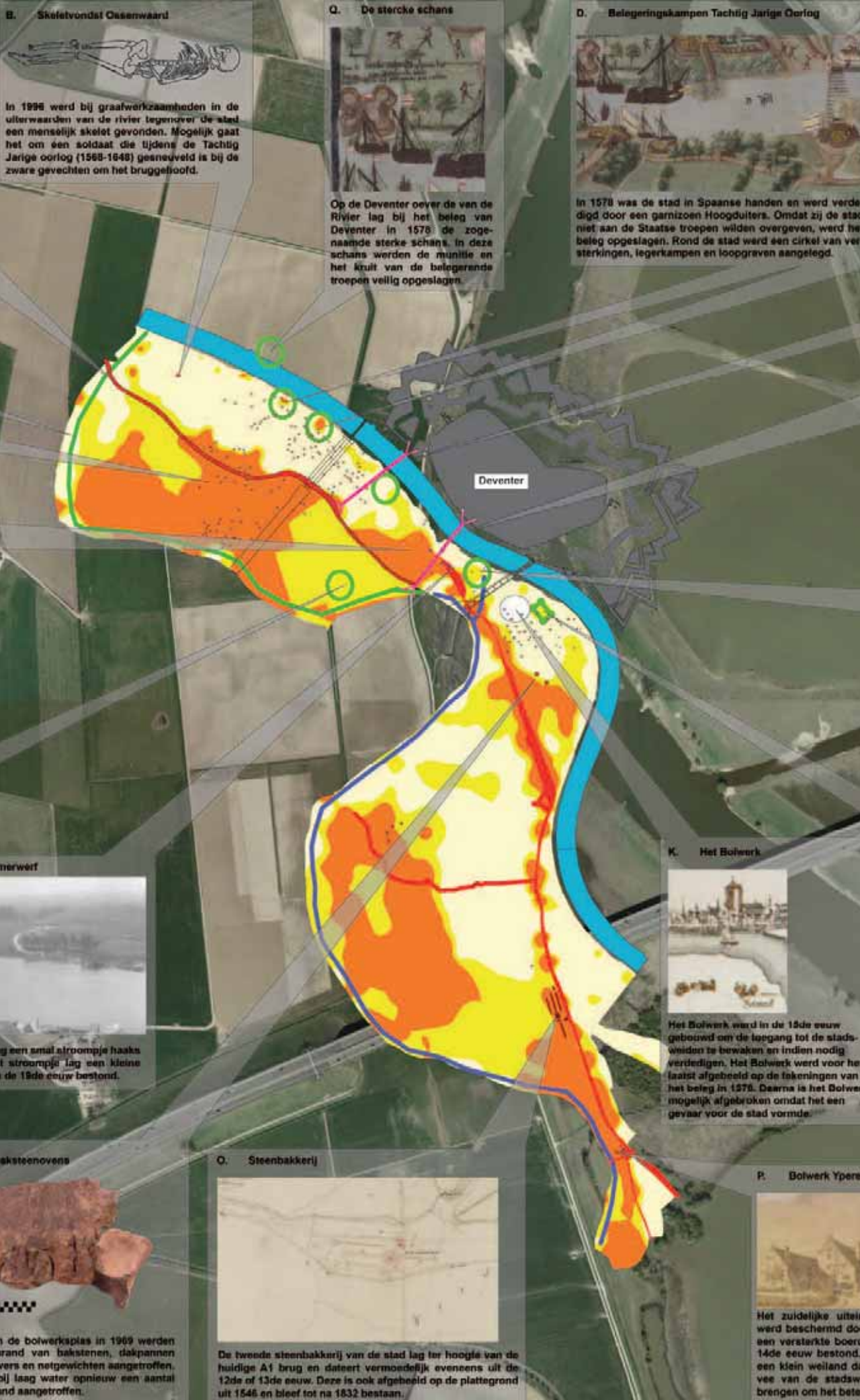
Waar mogelijk worden de natuurwaarden in kleinschalige gebieden behouden of versterkt.

Extra ruimtelijke kwaliteit

De geulaanleg biedt de mogelijkheid om natuurdoelen van de verschillende overheden en de stichting IJssellandschap tegelijkertijd te realiseren zodat het natuurlijke karakter van de IJssel wordt versterkt en de veiligheidsdoelen worden bereikt. De biodiversiteit kan als gevolg van wisselingen in vernatten en verdrogen toenemen.

Door meer dynamiek en het realiseren van ecologische verbindingen met de omgeving kan de natuurwaarde in de uiterwaarden worden versterkt.

Waar mogelijk kunnen in de hooggelegen uiterwaarden extra natuurwaarden ontwikkeld worden, zoals de ontwikkeling van waardevolle graslanden en uitbreiding van hardhoutoibossen. De herinrichting van de uiterwaarden biedt een kans voor het versterken van de relatie tussen binnendijkse en buitendijkse natuurwaarden.

eerste cultuurhistorische inventarisatie van de
Deventer uiterwaarden

5.3 Cultuurhistorie

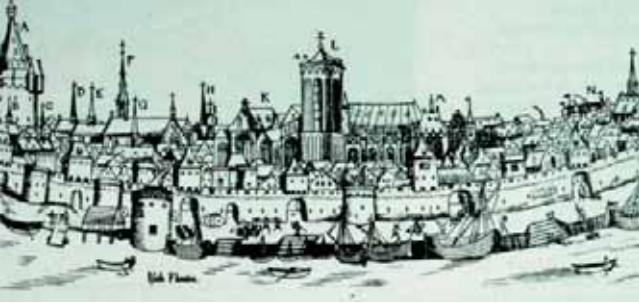
Situatie

De Worp, het gebied tussen de beide IJsselbruggen bij Deventer, heeft een rijke geschiedenis. Deventer heeft al heel lang een sterke relatie met de uiterwaarden. De ontwikkeling van de Hoven (tuinen en later bewoning) en de gebieden Het Stadsland, Melksterweide en Ossenwaard hebben lange tijd een functie gehad voor de stad. Het uit de 17e eeuw stammende Worpplantsoen heeft dat nog steeds. Verder zijn er diverse belegeringen geweest die hun sporen hebben nagelaten in het gebied.

De hoge ruimtelijke kwaliteit en de cultuurhistorische betekenis van het historische stadsfront en de groene Worp en Worpplantsoen, zijn richtinggevend voor het gemeentelijke beleid voor het gebied (Beschermd Stadsgezicht).

Belangrijk ook is te beseffen dat de cultuurhistorie een belangrijk aspect is voor de verbondenheid van mensen met het gebied. Daarbij gaat het niet alleen om archeologische of cultuurhistorische relictten die betrekking hebben op de militaire geschiedenis. Ook zaken als het gebruik van de rivier en uiterwaarden in het recente verleden (Ossenwaard, sportvelden, openluchtzwembad, schipbrug) en de idee van de 'overkant' (Over-ijssel) spreken tot de verbeelding. Deze elementen kunnen eveneens een inspiratiebron zijn voor de nieuwe inrichting.

Tussen september 2006 en januari 2007 heeft een voor-inventarisatie plaatsgevonden van de archeologische relictten die binnen het plangebied aanwezig kunnen zijn. De hoeveelheid relictten uit met name de periode van de 13-17de eeuw lijkt groot. De nadruk ligt hier vooral op de Bolwerksweide en De Worp. In mindere mate is over de Ossenwaard helderheid verkregen. Over de Keizers- en Stobbenwaarden, en Olsterwaarden zijn nog geen goede gegevens voor handen. Uit de eerste verkenningen kan worden opgemaakt dat de geul met zekerheid

Gezicht op Deventer, 1550

steenfabriek

Bolwerksmolen

middeleeuwse stadsmuur

hankrestanten in de Worp

archeologisch veldonderzoek

de hege wier van Sexbierum, restanten van de voormalige kasteeltoren liggen goed bewaard in de heuvel (voorbeeld 'conserveren')

informatieborden (voorbeeld 'conserveren')

restanten Romeinse nederzetting Xanten (voorbeeld 'consolideren')

Huis te Woude, Slikkerveer (voorbeeld 'restauratie')

vele archeologische overblijfselen van de restanten van bouwwerken aansnijdt.

Visualisatie

Er is een aantal methoden om het verleden te visualiseren:

- het *conserveren* van archeologisch resten op de plaats zelf, de resten kunnen op een bescheiden wijze aan het publiek worden getoond en blijven op de plaats zelf in de grond aanwezig;
- het *consolideren* tot maaiveld of hoger van de archeologische resten. Op een voor het publiek heldere wijze worden in het uiterwaardenlandschap de relictten toonbaar gemaakt en voorzien van publieksvriendelijk commentaar voor wandelaars, recreanten en cultuurhistorisch geïnteresseerden;
- *restauratie* van een of enkele relictten. Na opgraven en restauratie worden de archeologische relictten aan het publiek getoond. De mate van herstel kan sterk verschillen.

Ruimtelijke basiskwaliteit

Het groene Worpfront moet behouden blijven vanwege het beschermde stadsgezicht van Deventer.

Het gebied is rijk aan archeologische en cultuurhistorische relictten. De geul moet zo worden aangelegd dat de relictten in het gebied worden gespaard. Relictten kunnen, met behoud van vorm en karakter, worden geïntegreerd in de geul en/of zichtbaar worden gemaakt.

Indien het tracé van de geul archeologische en cultuurhistorische relictten aansnijdt is het behoud en zichtbaar maken verplicht. Onderzocht moet worden op welke wijze architectonische cultuurhistorische relictten kunnen worden gespaard bij de geulaanleg.

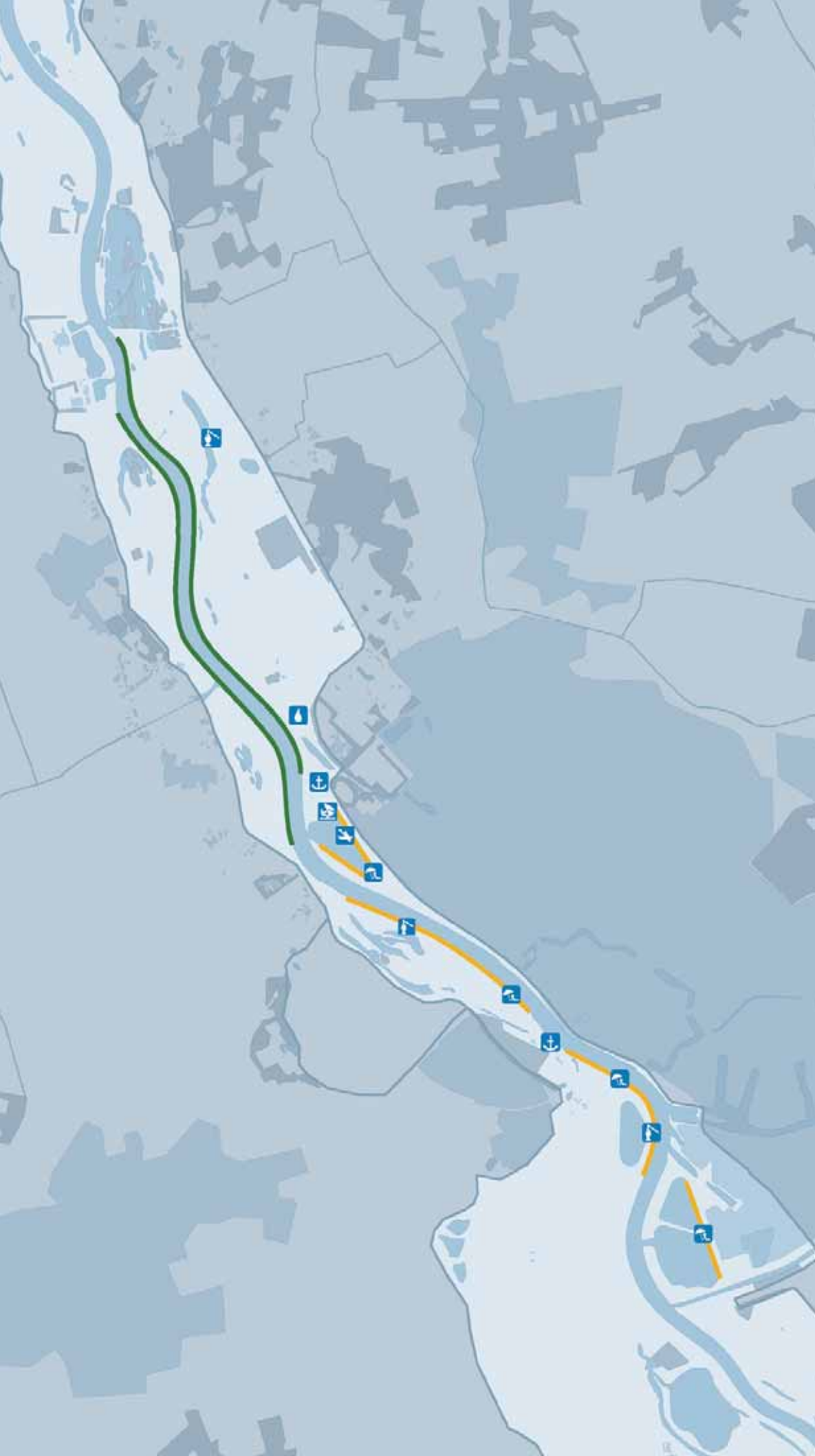
Archeologische en cultuurhistorische relictten dienen als inspiratiebron te worden gebruikt voor het ontwerp en de inrichting van het gebied. Relictten kunnen extra zichtbaar worden gemaakt en een functie vormen in het ontwerp van de geul en zijn omgeving.

Extra ruimtelijke kwaliteit

Waar mogelijk worden ook elders, binnen of buiten het plangebied, archeologische en cultuurhistorische relictten zichtbaar gemaakt.

Ussellinie

ontstenen IJsseloevers

kanoën

IJsselstrandjes

jachthaven

speeluiteraard

strandgebruik

surfen

vissen

5.4 Recreatie

5.4.1 Water- en oeverrecreatie

Situatie

De IJssel en de oevers worden gebruikt als recreatieve ruimte voor water- en oeverrecreatie. Er zijn kleine strandjes bij de Worp en een ruimer strand aan de Zandweerdplas. Delen van de oevers worden gebruikt voor het vissen en voor informeel recreëren bij de rivier. De watersport in de vorm van de jachthaven, roeivereniging en scouting maakt gebruik van de Zandweerdplas. 's Winters worden de boten van de jachthaven verplaatst naar de binnehaven van de stad. Op het ogenblik zijn er spanningen in het gebruik tussen roeiers, zwemmers, vissers, motorboten en zeilboten. De verschillende gebruikersgroepen hebben te kennen gegeven een structurele oplossing te ambiëren.

Ruimtelijke basiskwaliteit

Het is gewenst dat de geulen een toegevoegde waarde hebben voor de recreatie in het uiterwaardengebied. Daarbij gaat het primair om mogelijkheden voor oeverrecreatie dicht bij de stad. De bereikbaarheid van de oevers is vaak slecht. De uiterwaarden worden op een aantal plaatsen beter bereikbaar gemaakt, rekening houdend met de kaders voor de natuur.

De bestaande water- en hengelsportfunctie in het

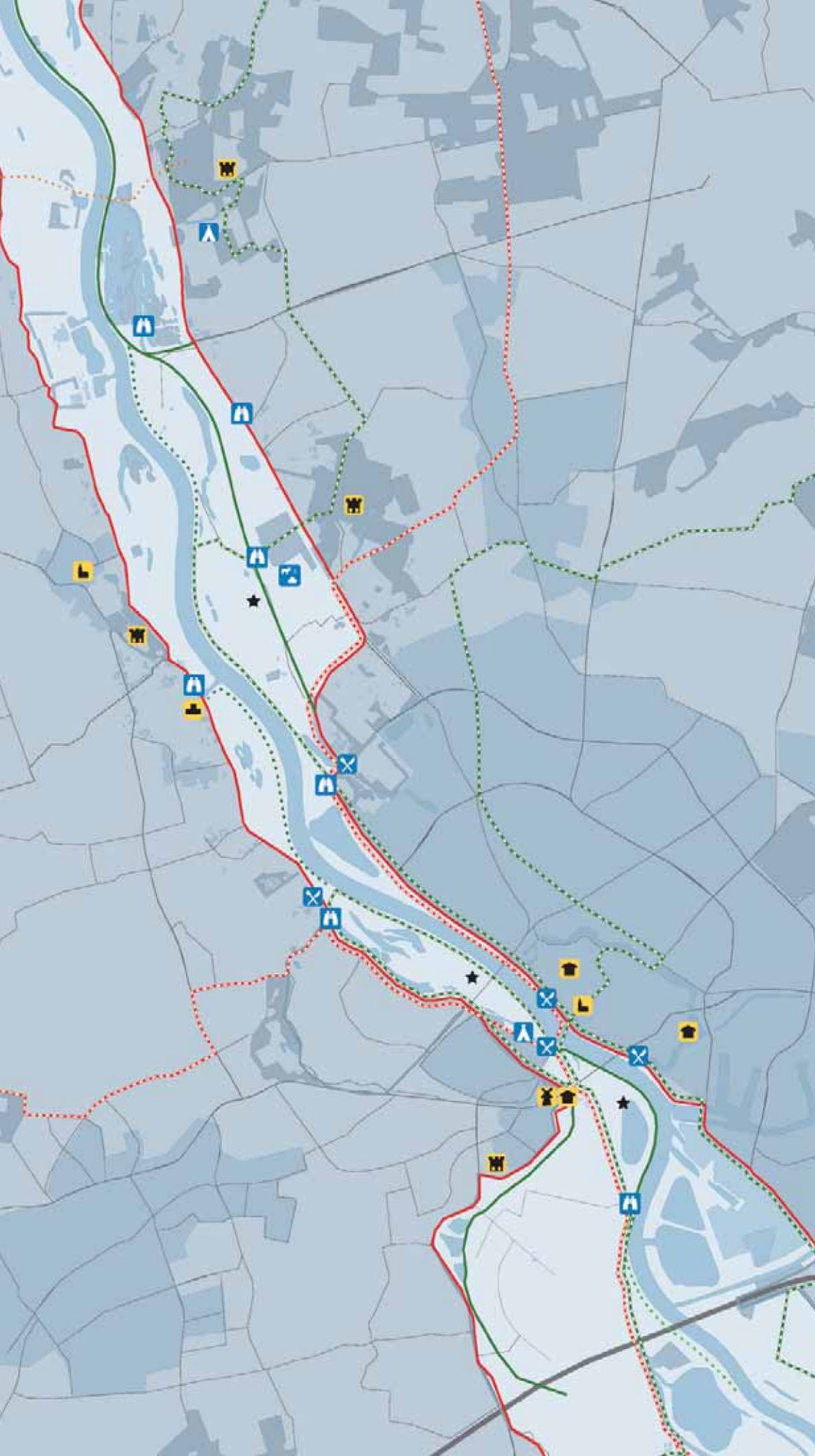

gebied wordt behouden of, indien mogelijk, elders gecompenseerd.

Extra ruimtelijke kwaliteit

De geulen kunnen daarnaast mogelijkheden bieden voor de kleine watersport zoals roeien, kanoën en andere natuurvriendelijke vormen (geen speedboten). Belangrijk is wel dat hierbij een afweging plaats vindt tussen recreatie en natuur, onder andere op basis van de (natuur) inventarisatiegegevens en de gewenste zonering in het gebied. Het uiterwaardengebied krijgt extra kwaliteit als ook de oeverrecreatie langs de IJssel wordt uitgebreid. Dit laatste dient plaats te vinden in overleg met de rivierbeheerder in verband met de veiligheid.

Passend bij de gewenste zonering kan het stedelijk uitloopgebied extra versterkt worden.

bestaande fietsroute

camping

gewenst vrijliggend fietspad

(restant) Ussellinie

bestaande lange afstands
wandelroute

gemaal

gewenst wandelpad

landgoed

gewenste struinroute

kerktoren/landmark

natuurderij

museum

uitkijkpunt

molen

horeca-voorziening

kunst

5.4.2 Routes en voorzieningen

Situatie

Belangrijk voor het recreatief gebruik zijn vooral fiets- en wandelpaden. Langs en door het plangebied lopen belangrijke recreatieve routes (lange afstandswandelroute, Hanzestedenpad, landelijke fietsroute). Momenteel ontbreekt het aan goede fietsvoorzieningen, met name over de dijken. Ook de wandelmogelijkheden, langs en door de uiterwaarden, kunnen versterkt worden. Het Worpplantsoen vormt hierop een positieve uitzondering. Bekend is ook het wandelrondje 'Hejje de brugge doen?'. De beide bruggen en het pontje spelen hierin een belangrijke rol.

Bij goed (droog) weer worden de Deventer uiterwaarden intensief gebruikt als recreatieruimte. Bijzonder daarbij is de confrontatie tussen mens en dier (Ossenwaard). Soms zorgt de combinatie natuur en recreatie in het gebied tot conflicten.

referentie boulevard

referentie waardpad

referentie natuurpad

Ruimtelijke basiskwaliteit

Delen van de geulen bij de stad krijgen een recreatieve betekenis, passend bij de gewenste functionele zonering. De uiterwaarden nabij de stad worden als stedelijk uitloopgebied versterkt. In aansluiting op de gewenste zonering worden de uiterwaarden, daar waar gewenst, beter bereikbaar en toegankelijker gemaakt.

Onderdeel van de basiskwaliteit is het realiseren van een drietal hoofdwandelpaden in het gebied: een 'boulevard' langs het stedelijke waterfront, een 'natuurpad' in de Keizers- en Stobbenwaarden en een 'waardpad' in de stadse uiterwaarden: Ossenwaard, Worp en Bolwerksweide. Omwille van de samenhang is van belang dat sprake is van een eenduidigheid in vormgeving en materiaalgebruik per padstructuur. In de inrichting wordt rekening gehouden met de aard van het gebied: informeel

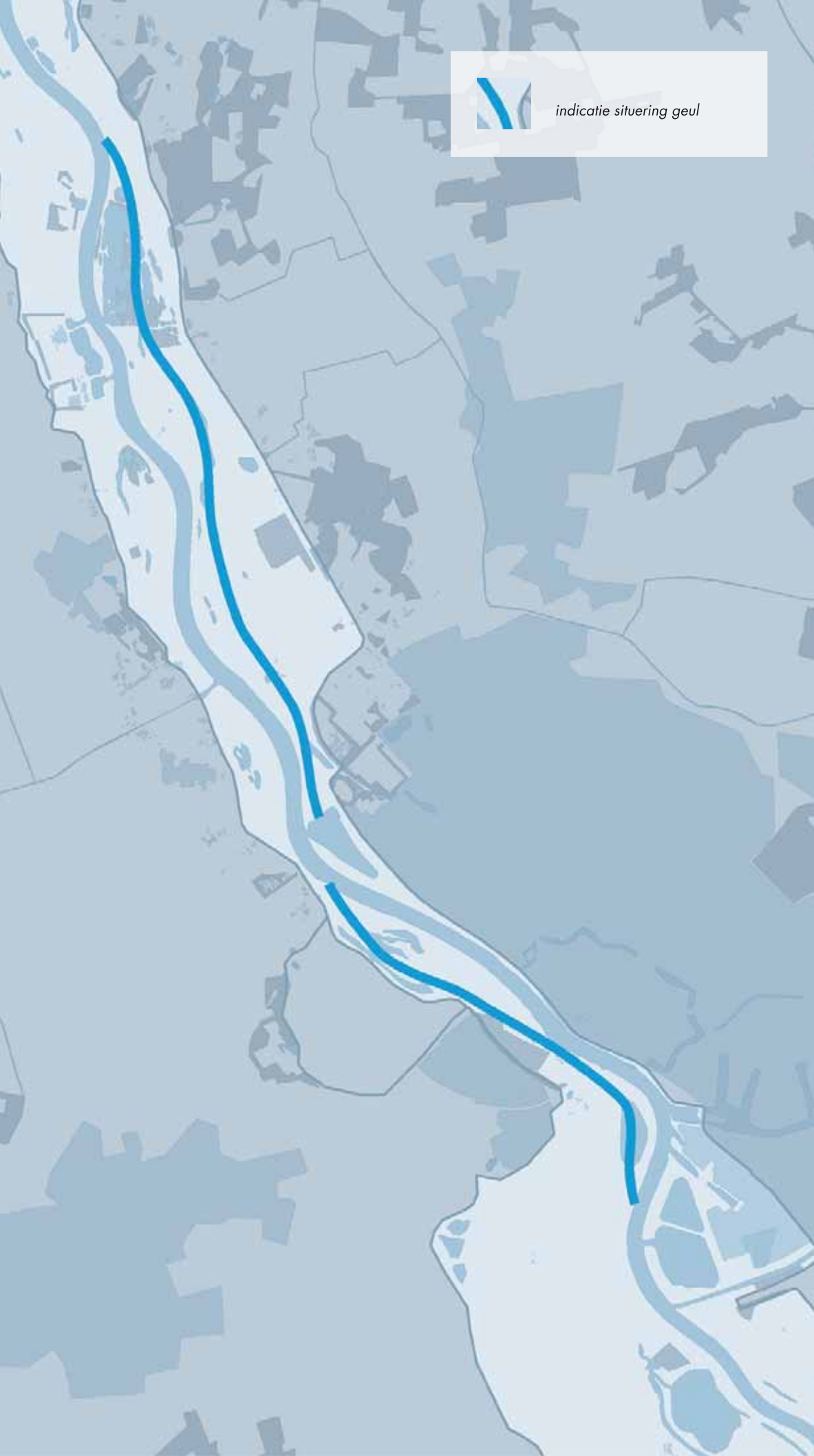
en terughoudend in de uiterwaarden en een meer formele inrichting langs de stadsrand.

Extra ruimtelijke kwaliteit

De IJssel kan beter worden benut als recreatieve motor. De uitbouw van de recreatieve structuur, nieuwe parkelementen en recreatieve voorzieningen (zoals parkeren, kunst, informatieborden en horeca) dragen bij aan verdere vergroting van de aantrekkelijkheid van Deventer. Dit werkt door naar het versterken van de stadseconomie (toeristische aandeel).

De recreatieve betekenis van het gebied wordt in de eerste plaats vergroot door de mogelijkheden voor het wandelen in de uiterwaarden en aan de randen te verbeteren en uit te breiden. Daarbij kan rekening worden gehouden met de karakteristieken en

de waarden in de deelgebieden. Dit wordt nog versterkt als het stedelijk recreatief programma wordt gekoppeld aan de hoofdstructuur van het plangebied (boulevardontwikkeling e.d.).

5.5 Vormgeving geulen

Opgave

De geulen vormen de hoofdelementen in het uiterwaardenpark. De opgave is om de maatregelen goed in te passen in het gebied. Belangrijk voor het ontwerp zijn de eisen die de hydraulica stelt aan de geulinrichting. Daarnaast komt in de voor het RKK verrichte gevoeligheidsanalyse naar voren dat er een aantal randvoorwaarden is waaraan de inrichting van de geul moet voldoen (bijlage 2).

Voor het tracé van de beide geulen liggen de keuzen nog gedeeltelijk open. Vast staat in elk geval dat de geul Bolwerksplas, Worp en Ossenwaard voor het IJsselhotel langs gaat (randvoorwaarde gemeente) en de geul in de Keizers- en Stobbenwaarden en Olsterwaarden door het lage deel van de uiterwaarden zal worden geleid. Vanuit de hydraulische eisen ligt de instroomopening van de geul Bolwerksplas, Worp en Ossenwaard nabij de knik in de Bolwerksweg. De uitstroomopening Ossenwaard ligt ter hoogte van de aantakking met de voormalige bandijk van Het Stadsland. De instroomopening van de geul in de Keizers-, Stobbenwaarden en Olsterwaarden ligt bij het begin van de Zandweerdplas (geen maatregelen nodig). De uitstroomopening voor deze geul is variabel.

Ook de vormgeving van de in- en uitstroomopeningen moet nog nader worden bepaald.

Ruimtelijke basiskwaliteit

De geulinrichting moet in vorm, maat en schaal aansluiten bij de karakteristieken van het gebied. Daarnaast is het gewenst om de geul zo in te richten dat een vanzelfsprekende samenhang ontstaat tussen geul en omgeving. De geul moet zoveel mogelijk zichtbaar en beleefbaar zijn. Belangrijk is dat de geul zo ingericht is dat deze niet droogvalt bij laagwater; er moet sprake zijn van continuïteit in de geulinrichting.

De rivier zelf is en blijft het belangrijkste element

voorbeelden extra programma en voorzieningen

voorbeeld hoogwaardige kwaliteit civiel-
technische werken

in het uiterwaardenlandschap. Er mag geen beeldconcurrentie optreden tussen de geul en de IJssel. Dit kan voorkomen worden door de geul in maat en verschijningsvorm te laten verschillen van de rivier. Daarbij moet de hydraulische functie van de geul afleesbaar zijn in de vormgeving daarvan.

Bescherming tegen overstroming is niet de enige functie van de geul, de maatregel heeft eveneens betekenis voor natuur en recreatie in het gebied.

Van belang voor de eenheid van de geul is dat deze niet ruimtelijk wordt opgedeeld door technische voorzieningen zoals bruggen of dammen. Als er bruggen of dammen moeten worden aangelegd, zullen deze met een hoogwaardige kwaliteit moeten worden ontworpen en goed worden ingepast. Damwanden in het zicht, vanaf het IJsselhotel of vanaf het stadsfront gezien, moeten worden voorkomen.

Extra ruimtelijke kwaliteit

De geul kan ook worden gebruikt als ontwerpmiddel om een nieuw, waterrijk landschap te scheppen. Hierdoor ontstaat de mogelijkheid om de gebruikswaarde en de belevingswaarde van het gebied te vergroten. Ook het toevoegen van extra programma en voorzieningen aan of nabij de geul kan bijdragen aan het versterken van de ruimtelijke kwaliteit, mits dit past binnen de randvoorwaarden vanuit natuur.

5.6 Leefbaarheid

Ruimtelijke basiskwaliteit

De geul moet zo min mogelijk nadelige effecten hebben op het functioneren van het gebied. Daarbij gaat het vooral om de bewoning, het grondgebruik en de bereikbaarheid.

Het behouden en waar mogelijk verbeteren van de bestaande veerverbindingen is een eis. Bij de inrichting van de uiterwaarden wordt er naar gestreefd de bestaande woonbebouwing te handhaven. Recreatie moet de privacy van bewoners van het gebied zo min mogelijk schaden.

tabellen basiskwaliteit

basiskwaliteit

geul
omgeving

mogelijke
ontwerpprincipes

ontwerp-
aandachtspunten

landschap

● behoud en versterking landschappelijke samenhang en versterken afwisseling tussen grootschalig en kleinschalig landschap (open/besloten, verbindingen)

● integreren plannen geulinrichting met plan voor de Keizersrande

● bestaande zandwinplassen beter inpassen

● realiseren van een zonering: hoofdfunctie recreatie in stadse uiterwaarden, hoofdfunctie natuur in het buitengebied

• definiëren panorama's en zichtlijnen

• verwijderen gefragmenteerde beplanting

• realiseren hoofdwandelpaden (boulevard, waardpad en natuurpad)

• realiseren samenhang met landgoederenzone

• plangebied aansluiten op lanen en zichtlijnen van plan Keizersrande

• versterken contrast geullandschap/dekzandlandschap

• verondiepen zandwinplassen

• gedeeltelijk dempen zandwinplassen en oeverinrichting aanpassen

• zandwinplassen uitbreiden

• goede toegankelijkheid van uiterwaarden dicht bij de stad en minder goede toegankelijke uiterwaarden ver van de stad

• gebieden voor intensieve recreatie dicht bij de stad en gebieden voor extensieve recreatie verder van de stad

• hoogwaardige inrichting bij intensief gebruik, informele inrichting bij extensief gebruik

• landschappelijke, ecologische en cultuurhistorische betekenis beplanting
• behoud openheid in fourageergebieden grasetende watervogels

• afstemming op gebiedskarakteristiek

• huidige microreliëf en botanische waarden
• recreatieve ontsluiting

• inpassing gewenste functies
• bestaande natuurwaarden
• rekening houden met Natura 2000

• cultuurhistorische- en natuurwaarden

• bereikbaarheid, bewoning en particulier grondgebruik
• rekening houden met zonering voor natuur op basis van Natura 2000

• afstemming functies en gebruik
• situering en vormgeving van voorzieningen
• verkeerssituatie

• informeel karakter

- geul krijgt een ecologische betekenis (natuurwaarden en waterkwaliteit)

- behoud en versterking van 'Blijf Af'-gebieden Natura 2000:
 - Hengforderwaarden (broedplaats voor aalscholvers)
 - dijken bij Olst (soortenrijk stroomdalgrasland en glanshaverhooiland)

- verbeteren van de waterkwaliteit in de Hengforderwaarden

- behoud en versterking 'Let Op'-gebieden Natura 2000: gebied tussen spoorbrug Deventer en de Randerstraat (Keizers- en Stobbenwaarden): foerageerfunctie voor gras-etende watervogels (ganzen, zwanen en smienten) blijft per saldo op het huidige niveau (met accent op de laaggelegen uiterwaarden)

- natuurlijke oevers

- langzaam stromend water

- variatie in bodemreliëf (diepte)

- bestaande natuurwaarden
- afstemming natuur en recreatie
- expositie op de zon

- hanken karakteristiek
- afvang van kwel

- doortrekken van de geul door natuurgebied

- langzaam stromend water

- bij geulinpassing gebruik maken van bestaande waterstructuur

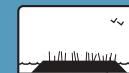
- maaiveldinrichting met grasland

- grootschaligheid optimaliseren

- moeilijk of ontoegankelijke natuurgebieden voor bezoekers

- vernatting door uiterwaardverlaging

- combineren agrarisch gebruik en natuurontwikkeling

- mitigeren en compenseren elders, in of buiten het plangebied

- mits dit voldoende bijdraagt aan een betere waterkwaliteit en bestaande natuur- en cultuurwaarden niet te zwaar worden aangetast

- stabiliteit van de eilanden en bosopstanden

- beheer en gebruik: voldoende rust, openheid en beschikbaarheid goed voedsel (eiwitrijk grasland door beweiding)

- mate van vernatting
- afvangen van kwel
- gebruik en beheer
- effect op bestaand landschap

- bereikbaarheid voor beheer

basiskwaliteit

geul
omgeving

mogelijke
ontwerpprincipes

ontwerp-
aandachtspunten

natuur

- behoud en waar mogelijk versterken van natuurwaarden in kleinschalige gebieden

- perceelbeheer
- combineren agrarisch gebruik en natuurontwikkeling

- intensiteit landbouwkundig gebruik

cultuurhistorie

- behoud groen Worpfront (beschermde stadsgezicht is richtinggevend)

- contrast groen Worpfront en stadsfront

- voorkomen van zichtbare damwand

- verplaatsen passagiersschepen (buiten de Worp)

- behouden/beschermen van archeologische en cultuurhistorische relict

- geul op voldoende afstand houden

- bij aansnijding door geul zichtbaar maken van archeologische en cultuurhistorische relict

visualiseren door:

- conserveren
- consolideren
- restaureren

- archeologische en cultuurhistorische relict als inspiratiebron voor ontwerp en inrichting

- openheid behouden
- schootsvelden intact houden

recreatie

- delen van de geulen bij de stad hebben recreatieve betekenis, passend bij de gewenste functionele zonering

- geulen inrichten voor intensieve recreatievormen
- geulen inrichten voor extensieve recreatievormen

- functionaliteit, robuustheid en beheer van oevers
- expositie van de oever op de zon

basiskwaliteit

geul
omgeving

mogelijke ontwerpprincipes

ontwerp- aandachtspunten

recreatie

- uiterwaarden bij de stad behouden en versterken als stedelijk uitloopgebied

- ontwikkeling hoofdwandelpaden (zie ook landschap) langs het stadsfront en in de uiterwaarden

- ommetjes vanuit de stad naar en langs de IJssel / en door de uiterwaarden

- verbinden van nieuwe routes met bestaand recreatief netwerk

- aansluiten op recreatieve routes naar buurdorpen (Olst, Voorst en Twello)

- realiseren uitkijkpunten

- fietsroutes langs de uiterwaarden

- verplaatsen of compenseren

- bewoning en particulier grondgebruik

- menging of scheiding van fiets- en wandelroutes
- afstemming randvoorwaarden voor natuur en recreatie

- inpassing en vormgeving

- verbinden van fietsroutes met bestaande routes / stad
- verkeer / veiligheid / rust
- kaders natuurbeleid

- goede bereikbaarheid van de uiterwaarden, passend bij de gewenste zonering

- behoud van bestaande water- en hengelsportfunctie

vormgeving geul

- continuïteit geulinrichting bij hoog en laag water, geul valt niet droog

- geul loopt door t.p.v. brugpijlers, geen drempel

- minimale waterdiepte van de geul $\geq 1m$

- voorkomen van zichtbare damwand

- ter hoogte van IJsselhotel en stadsfront geen damwanden

- geul integreren met bestaande gebiedskwaliteiten (vormgeving, maat, schaal en functies)

- inpassen in bestaand reliëf

- inpassen bestaande hanken

- bestaande hank opnemen in geul

- nieuwe geul als hank

- ensemble van meerdere geulen

- vormgeving en mogelijke aanpassing van de brugpijlers

- veiligheid
- stilstaand water

- effect op mhw

- bereikbaar houden van geïsoleerde delen voor gebruik en beheer
- natuurwaarde van geïsoleerd water

basiskwaliteit

geul
omgeving

mogelijke
ontwerpprincipes

ontwerp-
aandachtspunten

vormgeving geul

- zoveel mogelijk beperken van beeldconcurrentie tussen geul(en) en de IJssel

- geul zoveel mogelijk zichtbaar en beleefbaar maken

- geul heeft betekenis voor natuur en recreatie

- functionaliteit van de geul moet afleesbaar zijn in de vormgeving

- realiseren van een hoogwaardige kwaliteit van civieltechnische elementen

- geul op voldoende afstand tot de IJssel
- breedte van geul beperken
- geuloevers anders inrichten dan IJsseloever
- getrapt oeverprofiel van de geul
- maaiveldverlaging
- flauw talud van de geul

- natuurlijke oever
- recreatieve oever
- vloeiend lengteprofiel

- aanslibbing van regelmatig overstromende delen
- bestaand microreliëf
- (agrarisch natuur-) beheer
- verruwing door verruiging

- afstemming natuur en recreatie
- expositie op de zon

- beeldkwaliteit bij laag water
- duurzaamheid bij hoog water (robuustheid)

- beeld bij een lage waterstand
- afwerking talud en vormgeving kademuren

leefbaarheid

- de geul heeft zo min mogelijk nadelig effect op functioneren van het gebied (bewoning, gebruik en bereikbaarheid)

- behouden en waar mogelijk verbeteren van bestaande veerverbindingen

- behoud van bestaande woonbouw

- geen overlast door recreatie

- aanpassen van ontsluiting (omleiding, bruggen of dammen)
- verplaatsen of veranderen van functies
- aansluiten op nieuwe veerstoep

- beeldkwaliteit civiele werken

tabellen extra kwaliteit

extra kwaliteit

geul
omgeving

mogelijke
ontwerpprincipes

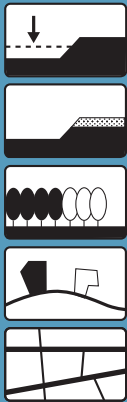
ontwerp-
aandachtspunten

landschap

- extra versterken van de landschappelijke samenhang en afwisseling tussen grootschalig en kleinschalig landschap (reliëf, open/besloten, verbindingen)

- verlagen lage delen
- verhogen hoge delen
- uitbreiden van de groenstructuur
- uitbreiden landgoederenstructuur
- uitbreiden heggenstructuur

- effect op mhw

natuur

- versterken natuurlijk karakter IJssel

- waar mogelijk ontwikkeling van extra natuurwaarden in de uiterwaarden (dynamiek en ecologische verbindingen)

- ontstenen IJsseloever

- ruimte voor natuurlijke processen (erosie en sedimentatie)

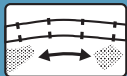
- reliëf versterken

- versterken gradiënt door verloop in maaiveldhoogte en bodemgesteldheid (bodemtype, waterhuishouding)

- ecologische verbindingen met aangrenzende uiterwaarden

- waar mogelijk ontwikkeling van extra natuurwaarden in de hooggelegen uiterwaarden

- ontwikkelen botanisch waardevolle graslanden (stroomdalgrasland, glanshaverhooiland, soortenrijk hooiland)

- uitbreiden van bestaande waardevolle eikopstanden/hardhoutoibossen

- handhaving vaargeul, geen rivierstroming achter de kribben (vermijden achterloopsheid)

- effect op mhw
- relatie met bestaande en toekomstige natuurwaarden
- effect op bestaande landschappelijke kwaliteiten (reliëf, beplanting) en mogelijke versnippering

- graafwerkzaamheden en reliëf effecten op bestaande natuurwaarden (bodemverstoring en eutrofiëring)

- expositie op de zon
- (geo)hydrologie
- inrichting (helling e.d.)
- gebruik en betreding

- effect op bestaande natuurwaarden
- effect op mhw

- struweelvorming en effect op mhw

extra kwaliteit

geul
omgeving

mogelijke
ontwerpprincipes

ontwerp-
aandachtspunten

natuur

- versterken van de relatie bin-
nendijks en buitendijks

- ontwikkeling laagdynamisch moeras met
kwelrelaties
- uitbreiden van bestaande waardevolle
eikopstanden/hardhoutooibossen
- behoud en kwaliteitsverbetering zacht-
houtooibossen (leefgebied kwak)

- afstemming met recreatief gebruik
en natuurwaarden
- gebiedskarakteristiek (openheid,
historisch, landschappelijk)
- effect op mhw

cultuurhistorie

- waar mogelijk zichtbaar maken
van archeologische en cultuur-
historische relictten

- visualiseren door:
- conserveren
 - consolideren
 - restaureren

recreatie

- mogelijkheid voor kleine water-
sport op de geul

- voorzieningen voor roei- en kanoverhuur:
opstap-, overstap-, en rustplaatsen

- (auto)bereikbaarheid
- voldoende waterdiepte
- afstemming met ander gebruik
- afstemming met natuurwaarden

- versterken recreatieve beteke-
nis IJssel

- vergroten bestaande stranden

- hoogte en diepte
- veiligheid
- beheerbaarheid

- evenementen op IJssel met pontons

- beroepsvaart en stroming

extra kwaliteit

geul
omgeving

mogelijke
ontwerpprincipes

ontwerp-
aandachtspunten

recreatie

- extra versterken uiterwaarden als stedelijk uitloopgebied passend bij de gewenste zonering

- nieuwe parkelementen en recreatieve voorzieningen
- parkeervoorzieningen nabij entrees uiterwaardenpark
- koppelen van nieuwe voorzieningen aan recreatieve routes (wandel- en fietspaden)
- inpassen landschapskunst
- toevoegen van gebiedsinformatieborden

- (auto)bereikbaarheid van recreatieve voorzieningen
- situering en vormgeving van nieuwe voorzieningen en parkelementen
- omvang, aantal en commercieel karakter
- bezoekersaantallen en congestie
- afstemming recreatie en natuur
- eenheid in vormgeving
- situering

vormgeving geul

- toevoegen van extra programma en voorzieningen

- trappartijen
- terrassen

- robuustheid inrichting en materiaalgebruik
- gebiedskarakteristiek

Bijlagen

I Deelnemers workshops

Peter Karssemeijer
Martin van Dijken
Gerrit Pieter Roetert-Steenbruggen
Marjan Vervoort
Janleo van de Laar
Daaf Ledeboer
Pim Nijssen
Theo van Raay
Rob Smetsers
Ivor Visser
Hans van Vliet
John Buitenhuis
Saskia Hendriks
Niels Tienstra
Wim Goedhart
Willem Seine
Evert Jan Eggink
Machteld Linssen
Regina Collignon
Rob Lambermont
Josan Tielen

CSO
Dienst Landelijk Gebied
Dienst Landelijk Gebied
Dienst Landelijk Gebied
Gemeente Deventer
Gemeente Deventer
Projectleider Gemeente Deventer
Gemeente Deventer
Gemeente Deventer
Gemeente Deventer
Gemeente Olst-Wijhe
Gemeente Voorst
Gemeente Voorst
Het Oversticht
Klankbordgroep IJsselsprong en Nevengeul
Klankbordgroep IJsselsprong en Nevengeul
NV Bergkwartier
Projectbureau Belvédère
Projectdirectie Ruimte voor de Rivier
Projectdirectie Ruimte voor de Rivier
Projectdirectie Ruimte voor de Rivier

Jan de Haan
Stan Duifhuizen
Gerrit Gerritsen
Marrit Klompe
Robert Mater
Gerben Mensink
Annet Oling
Arjan Otten
José Schreurs
Claus van den Brink
Susan Bonekamp
Bram de Jong
Jaap Starkenburg
J.A. van Beeck
Harry Rademakers
Johan van den Boomgaard
Rob Soetekouw

Provincie Gelderland
Projectleider Provincie Overijssel
Provincie Overijssel
Provincie Overijssel
Provincie Overijssel
Provincie Overijssel
Provincie Overijssel
RACM
RIZA
Staatsbosbeheer
Stichting IJssellandschap
Stichting IJssellandschap
Stichting Oud-Deventer
Stichting Oud-Deventer
Waterschap Veluwe
Watersportverenigingen

II Hydraulische aspecten

In deze bijlage is een samenvatting opgenomen van de eisen die het hydraulisch functioneren stellen aan de inrichting van de geul. In het tweede deel van de bijlage wordt ingegaan op specifieke factoren die van invloed zijn op de technische, financiële en ruimtelijke aspecten van het geulontwerp.

A Hydraulische inrichtingseisen

Op voorhand is het niet mogelijk om aan de hand van vaste uitgangspunten een definitief ontwerp voor een nevengeul te maken. Rivierkundige berekeningen zullen altijd nodig zijn om te bepalen of het ontwerp aan de norm (in dit geval 17 resp. 10 cm daling van het waterpeil in de flessenhals) voldoet. Wel kan een aantal basisprincipes en ontwerpseisen worden geformuleerd.

Basisprincipe

Het hydraulische basisprincipe voor de vormgeving van de nevengeul wordt bepaald door een verband tussen doorstroomprofiel en doorstroomsnelheid van de geul. Hoe groter het doorstroomprofiel en de doorstroomsnelheid in de geul, hoe sterker de riviervlaging.

Een geleidelijke overgang van stroomsnelheden tussen hoofdgeul (rivier) en nevengeul is noodzakelijk. Dit doel kan bereikt worden door de afvoer optimaal te verdelen. Hoe langer de geul en hoe dichter de geul gelegen is bij de rivier, hoe effectiever. De effectiviteit van de maatregel neemt af door vernauwingen, splitsingen, drempels, bochten en andere obstakels. De boogstraal van bochten in de geul moet groter zijn dan 1:7 om de doorstroming niet al te sterk te doen afnemen.

Veiligheid

De geul mag bij laagwater en gemiddelde waterstanden niet meestromen met de rivier. Is dit wel het geval, dan bestaat het risico dat de stroomsnelheid in de rivier afneemt. Gevolg daarvan is aanzanding in de vaarweg wat leidt tot beperkingen voor de scheepvaart. De inrichtingsmaatregelen mogen ook niet leiden tot veranderingen of schade aan zomerbed, dijken, kribben en andere werken. Zo moet een situatie waarbij er water uit het zomerbed

achterlangs de kribben dreigt te gaan stromen absoluut voorkomen worden, omdat de vaargeul zich hierdoor ongewenst kan gaan verplaatsen.

In verband met de stabiliteit van de primaire waterkering moet de geul in principe 50 meter uit de voet van de bandijk blijven.

Drempels

De aanleg van een drempel bij de instroomopening is vaak onvermijdelijk om meestromen van rivier en geul en aanzanding van de vaargeul te voorkomen. Voor de geul in de Worp is de instroomdrempel gepland aan de bovenstroomse kant van de Bolwerksweide. Voor de geul in de Keizers- en Stobbenwaarden is de instroomopening gepland aan de bovenstroomse kant van de Zandweerdplas. Hier fungeert het restant van de uiterwaard als drempel.

De drempel zal qua hoogte ongeveer even hoog moet worden als de kribhoogte. Drempels moeten goed worden vastgelegd om uit- of wegspoelen te voorkomen (toepassing strotsteen o.i.d.). Drempels moeten vloeiend, als volmaakte overlaten, worden vormgegeven. De hellingshoeken zijn altijd vlakker dan 1:7. Het uiteindelijke ontwerp van de drempel wordt afgestemd op het beleid voor het hoogwaterregime (overstroming bij bepaalde maatgevende afvoeren).

Profiel

Bij het profielontwerp is het van belang om rekening te houden met een natuurlijke maatvoering, die aansluit bij de ruimtelijke schaal van het gebied én de vormgevende kracht van de rivier. Idealiter sluit de geul in lengte en boogstraal aan bij de morfologie en maatvoering van platen en geulen in de

IJsselse uiterwaarden. Een vuistregel is dat de geul, bij een gemiddelde afvoer, maximaal 2/3 van het zomerbed breed mag zijn.

De geul moet doorstromen. De doorstroming mag echter niet te groot zijn om verondieping van de vaargeul te voorkomen. Welke afvoer door de geul (via een V-profiel) mag stromen zal nader onderzocht moeten worden. Het profiel moet aangepast zijn aan een natuurlijk peilverloop omdat de waterstanden met het regime van de rivier meebewegen.

B Beïnvloedende factoren (appendix gevoeligheidsanalyse)

Situering van de geul

De tracékeuze heeft enige invloed op de hoeveelheid grondwerk/ kosten en mhw-daling. Daarbij gaat het vooral om de relatie met het bestaande reliëf (relatief hoge ligging betekent veel grondwerk) en bestaande waterpartijen. Geulen door bestaande waterpartijen hebben een beperkende invloed op het grondverzet en koppelen makkelijke mee met het mhw doel.

Ook de kwaliteit van de vrijkomende grond wordt beïnvloed door de tracékeuze (mogelijk hergebruik en vervuiling). Dit aspect is niet meegenomen in de gevoeligheidsanalyse vanwege het ontbreken van gegevens.

De situering heeft geen invloed op de benodigde inrichtingsmaatregelen (damwanden en lokale bruggen). Alleen als sprake van een gesplitste geul (2 geulen) is dit het geval.

Bij een tracékeuze direct langs of op de plaats van bestaande woningen worden kosten gegenereerd voor aankoop en sloop van opstallen.

Mogelijk moeten kosten worden gemaakt voor het kruisen van kabels of leidingtracés. In de gevoeligheidsanalyse is hier vooralsnog geen rekening mee gehouden door gebrek aan gegevens.

Diepte van de geul

Uit de gevoeligheidsanalyse komt de volgende evidente logica naar voren: hoe dieper de geul, hoe meer waterstanddaling kan worden gerealiseerd. Het verdiepen van de geul ter plaatse van en direct na de Worp heeft een zeer gunstig effect op de waterstanddaling. Dat geldt eveneens voor de passage bij de Zandweerd. De effecten in het begintraject en het eindtraject van de gecombineerde maatregelen, bij de Bolwerksweide en in het noordelijke deel van de Keizers- en Stobbenwaarden, zijn veel kleiner.

Wat voor de waterstanddaling geldt, geldt ook voor de kosten: hoe dieper de geul, hoe meer kosten worden gegenereerd.

Breedte van de geul

De breedte heeft grote invloed op de ruimtelijke kwaliteit (beleving). In algemene zin geldt: hoe smaller hoe beter inpasbaar. Dit uitgangspunt moet worden genuanceerd op basis van andere doelen zoals: het inpassen van bestaande waterpartijen, ecologische overwegingen en heel specifieke situaties. Bijvoorbeeld bij veel ruimte in de uiterwaard kan een (deels) bredere geul mogelijk de voorkeur genieten.

Voor de mhw daling en kosten geldt voor de breedte een soortgelijke redenering als voor de diepte: hoe breder, hoe meer waterstanddaling. Ibidem ten aanzien van de kosten.

Het verbreden van de geul ter plaatse van en direct na de Worp heeft een zeer gunstig effect, in de Bolwerksweide is het effect hiervan veel kleiner.

Maaiveldverlaging

Naast een geul is op bepaalde plaatsen maaiveldverlaging mogelijk. Uit oogpunt van ruimtelijke kwaliteit kan deze maatregel gunstig zijn (vernating, vergroten belevingswaarde van de IJssel). Anderzijds kan er ook een ongunstig effect van uitgaan in verband met mogelijke aantasting van het bestaande reliëf. Uit de gevoeligheidsanalyse blijkt dat deze maatregel relatief duur is. Het effect op de mhw daling is circa recht evenredig met de hoeveelheid grond die wordt verwijderd.

Maaiveldverruwing

De inrichting van het maaiveld is van grote invloed op de ruimtelijke kwaliteit en op de waterstandda-

ling. Vegetatietypen werken door in de ecologische betekenis. Afhankelijk van de gewenste doelsoorten en rekening houden met Natura 2000 en de landschappelijke kwetsbaarheid zijn grootschalige 'wilde natuurontwikkelingen' minder gewenst. Een genuanceerde benadering waarbij (begrasd) gras wordt afgewisseld met enige natte of drogere ruigten kan worden overwogen. De effecten op de waterstanddaling zijn wel van grote invloed op de mate waarin maaiveldverruwing wordt gerealiseerd en toegelaten in het beheer. De gevoeligheidsanalyse laat het volgende beeld zien:

- natte ruigte (zoals de bestaande vegetatie in de Ossenwaard), struweel en (ooi)bos met ondergroei hebben een zeer nadelig effect;
- in mindere mate heeft natuurlijk grasland ook een nadelig effect;
- een inrichting met bomen (zonder onderbegroeiing) conform het Worpplantsoen heeft een gering nadelig effect;
- het toevoegen van nieuwe terpen/bebouwing heeft een gering nadelig effect, in een beperkte mate en met een goede situering kan dit als mogelijkheid in de planstudiefase worden onderzocht;
- bij het opsplitsen van de geul in 2 of meerdere geulen neemt de verruwing, door het toenemen van de oeverlengte en de weerstand, toe. Dit nadeel zal moeten worden gecompenseerd door een grotere (geul) of aanvullende maatregelen zoals maaiveldverlaging.

Literatuur

- Anonymus (1999), *Hanzestedenpad, Lange Afstand Wandelpad*, Wandelplatform-LAW, Amersfoort
- Anonymus (2000), *Marskramerp pad deel 1, Lange Afstand Wandelpad*, Wandelplatform-LAW, Amersfoort
- Anonymus (2000), *Marskramerp pad deel 2, Lange Afstand Wandelpad*, Wandelplatform-LAW, Amersfoort
- Anonymus (2001), *Ontwerpen aan Nederland*, ministeries van OC&W, V&W, VROM en LNV, Den Haag
- Anonymus (2003), *Strategisch Kader Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn, Ruimte voor de Rivier en Ruimte voor Natura 2000*, Projectbureau Ruimte voor de Rivier, Den Haag
- Anonymus (2004), *Masterplan Zandweteringen*, Gemeente Deventer, Waterschap Groot Salland
- Anonymus (2004), *Natuurgebiedsplan Salland*, Provincie Overijssel, Zwolle
- Anonymus (2004), *Ruimtelijke kwaliteit, special bij de 3e voortgangsrapportage Ruimte voor de Rivier*, Projectbureau Ruimte voor de Rivier, Den Haag
- Anonymus (2005), *Kwaliteit van de Stad*, Ministerie van VROM, Den Haag
- Anonymus (2005), *PKB deel 1 Ruimte voor de Rivier*, Projectbureau Ruimte voor de Rivier, Den Haag
- Anonymus (2005), *Ruimtelijke kwaliteit in ontwikkelingen*, Ministerie van VROM, Den Haag
- Anonymus (2005), *Verkenning geïntegreerd beheerplan Natura 2000 en Kaderrichtlijn Water voor de IJssel*, Ministerie van LNV, Den Haag
- Anonymus (2006), *Handreiking Kwaliteit Landschap*, Ministerie van LNV, Den Haag
- Anonymus (2007), *Handreiking Ruimtelijke Kwaliteit IJssel*, Provincie Overijssel, Zwolle
- Anonymus (2007), *PKB deel 4 Ruimte voor de Rivier*, Projectbureau Ruimte voor de Rivier, Den Haag
- Anonymus (1998), *Ruimtelijk ontwerpen en archeologie*, SDU, Den Haag
- Bekhuis, J., et al (2002), *Land van levende rivieren*, De Gelderse Poort, KNNV Uitgeverij, Utrecht
- Bleumink, H. (2004), *Reconstructie Belvédère, voorbeelden uit de praktijk*, Projectbureau Belvédère, Utrecht
- Colenbrander, B., MUST Stedebouw (2005), *Limes Atlas*, Uitgeverij 010, Rotterdam
- Dauvellier, P., J. Luttink (2003), *Ruimtelijke kwaliteit in praktijk*, Habiforum, Gouda
- Dockum, S. van, et al (1997), *Gids Archeologische Monumenten in Nederland*, Uitgeverij Uniepers, Abcoude
- Karssemeijer, J., et al (2005), *Verkenning geïntegreerd beheerplan Natura 2000 en Kaderrichtlijn Water voor de IJssel*, Ministerie van LNV, Utrecht
- Kers, M., (2001), *Verrassend Landschap, 12 provinciale Landschappen in beeld*, Uitgeverij Terra, Warnsveld
- Kok, D., et al (2002), *De Archeologische Kroniek Provincie Utrecht 2000-2001*, Provincie Utrecht / Stichting Publicaties Oud-Utrecht, Utrecht
- Nieuwenhuijze, L. van, et al (1986), *Plan Ooievaar*, H+N+S landschapsarchitecten, Utrecht
- Oling, A. (2006), *Natuurgebiedsplan Overijssel*, Provincie Overijssel, Zwolle
- Snelders, W. (2003), *Inspiratieboek Ruimtelijke kwaliteit*, Habiforum, Gouda
- Steenbergen, C., et al (2003), *Architectuur en Landschap*, Uitgeverij THOTH, Bussum
- Trierum, M.C. van, et al (1988), *BOOR balans 1, Bijdragen aan de bewoningsgeschiedenis van het Maasmondgebied*, Bureau Oudheidkundig Onderzoek, Rotterdam
- Tomei, K., *De bovenkant van Nederland*, Scriptum Publishers

websites

- <http://www.deventer.nl/>
- <http://www.deventergeschiedenis.nl/>
- <http://www.ijssellinie.info/>
- <http://www.infocentrum-binnenwateren.nl/hoogwater/>
- <http://www.minvenw.nl/>
- <http://www.ruimtevoorderivier.nl/>
- <http://www.waarneming.nl/>
- <http://www.wikipedia.nl>

Beeldverantwoording

Alterra	pag. 29
De bovenkant van Nederland	pag. 47
Deventer in beeld	pag. 47
doelbeelden.nl	pag. 43
Eric Mackay	pag. 53
Gemeente Deventer	pag. 19, 46
Gemeentemusea Deventer	pag. 22
Google Earth	pag. 14
Handreiking ruimtelijke kwaliteit (2007)	pag. 28
Hans van Engen (werkgroep landschap, Nirov)	pag. 27, 43, 45
Het woelige water (1998)	pag. 21
Jeroen van Westen	pag. 30
Nat & droog (1998)	pag. 43
Staatsbosbeheer	pag. 26
Stichting IJssellandschap	pag. 26, 36, 37
www.wikipedia.nl	pag. 26
www.natuurduichtbij.nl	pag. 25
land van levende rivieren (2002)	pag. 26, 45
Plan ooievaar (1986)	pag. 43
Verrassend landschap (2001)	pag. 36, 51
Gids Archeologische Monumenten in Nederland (1997)	pag. 47
De Archeologische Kroniek Provincie Utrecht 2000-2001 (2002)	pag. 47
BOOR balans 1 (1988)	pag. 47
DN Urbland	overige afbeeldingen

Colofon

Ruimtelijk kwaliteitskader

Ruimte voor de Rivierprojecten

Deventer

Opdrachtgever

Provincie Overijssel
Gemeente Deventer

Kernteam

Stan Duifhuizen (projectleider rivierproject KSO, provincie Overijssel)
Pim Nijssen (projectleider rivierproject BWO, gemeente Deventer)
Marjan Vervoort en Paulien Bisschop (Dienst Landelijk Gebied, provincie Overijssel)

Opdrachtnemer

DN Urbland bv
Hans Dekker, Marja Straver-Nevalainen,
Richard Breit, Marten Kodde, Ard Middeldorp, Jeroen van der Vlist

met medewerking van:

CSO, Peter Karssemeijer (toets inrichtingskosten)
RIZA, Claus van den Brink (toets waterstanddaling)

Informatie

DN Urbland bv, Delft
Wateringsevest 38
2611 AW Delft
015 2121777
www.urbland.com

Delft, 16 mei 2007

